Wanda Jaroszewska
Magdalena Skórkowska

Esy-floresy

dziecięce sukcesy

Program wychowania przedszkolnego

WYDAWNICTWO
OLESIEJUK

Spis treści

Wstęp 5

Charakterystyka programu 6

Procedura osiągania celów 10

Wskazówki metodyczne dotyczące realizacji programu 14

Ramowy rozkład dnia dla dzieci młodszych 23

Ramowy rozkład dnia dla dzieci starszych 24

Treści edukacyjne 26

Obserwacja pedagogiczna i diagnoza przedszkolna 38

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna 43

Podstawy prawne 46

WSTĘP

Wychowanie przedszkolne jest pierwszym zorganizowanym i planowym etapem edukacji, który wprowadza dziecko do życia w społeczeństwie. To w przedszkolu uczymy się podstawowych norm współżycia w grupie, zdobywamy wiedzę i kształcimy umiejętności.

Od jakości przedszkola, kwalifikacji nauczycieli oraz programu wychowania przedszkolnego zależy, czy przedszkole, do którego uczęszcza dziecko, będzie miejscem przyjaznym i wartościowym.

Głównym zadaniem programu wychowania przedszkolnego „Esy-floresy dziecięce sukcesy" jest wyzwalanie naturalnej dziecięcej spontaniczności. Tę spontaniczność warunkują dziecięce emocje i uczucia.

Sfera emocji małego dziecka jest tak samo ważna jak zaspokojenie podstawowych potrzeb każdego człowieka. Poczucie bezpieczeństwa, bezwarunkowa akceptacja, poznawanie własnych emocji i uczuć oraz sposoby radzenia sobie ze strachem i złością, szczęściem i radością pozwalają dziecku na wszechstronny, indywidualny rozwój.

Obecnie znaczącym problemem edukacji dziecka w przedszkolu jest akcentowanie procesu nauczania i niedocenianie procesu uczenia się wychowanka.

Dziecko, przychodząc do przedszkola, chce poznawać, zdobywać wiedzę oraz nabywać i doskonalić już posiadane umiejętności. Ma bowiem naturę badacza, ciągle poszukuje nowości, tworzy, konstruuje.

Nauczyciel ma więc za zadanie inspirować, towarzyszyć mu w rozwoju, udzielać niezbędnych wskazówek, pomagać, ale nie wyręczać. Wychowawca przede wszystkim powinien wspierać i motywować dziecko w dążeniu do celu.

Współczesne przedszkole ma więc za zadanie kłaść nacisk na uczenie się dziecka, a nie nauczanie go przez nauczyciela.

CHARAKTERYSTYKA PROGRAMU

Program wychowania przedszkolnego „Esy-floresy dziecięce sukcesy" powstał z myślą o tych pedagogach, którzy postrzegają dziecko w sposób wykraczający poza schematy, reguły oraz dogmaty.

To program, dzięki któremu nauczyciel pozwala dziecku na spontaniczny, twórczy rozwój. Jego zadaniem jest danie impulsu do wszechstronnego działania, impulsu, który uruchomi wszystkie zmysły dziecka, wpływając na ich harmonijny rozwój.

Program daje możliwość wykorzystania dziecięcego potencjału w poznawaniu i doświadczaniu otaczającego świata. Dzięki połączeniu klasycznej metodyki wychowania przedszkolnego z elementami nowatorskich technik artystycznych nauczyciel otrzymuje zbiór różnorodnych metod, zadań, ćwiczeń uwzględniający wszystkie działalności służące twórczemu wzrastaniu wychowanków. Nie bez znaczenia pozostaje fakt, że nauczyciel, stosując proponowane scenariusze zajęć, metody oraz formy opisane w przewodnikach metodycznych oraz w programie, sam wzbogaca swój warsztat pracy i unika w ten sposób rutyny oraz wypalenia zawodowego.

Program „Esy-floresy dziecięce sukcesy" umożliwia dziecku i jego opiekunowi uczestniczenie w twórczym spektaklu: angażuje wyobraźnię, a dzięki prostocie zagadnień wyzwala spontaniczność, ukazując kierunki pobudzenia wielu zmysłów jednocześnie.

Program to kompendium, biorące pod uwagę wielozmysłowy rozwój dziecka w wieku przedszkolnym, ale również realizację wszystkich rozporządzeń oraz wyznaczników podstawy programowej, której autorzy postrzegają naukę poprzez dominującą jej formę, jaką jest ZABAWA!!!

Zabawa jest nauką, nauka zabawą.
Im więcej zabawy, tym więcej nauki.

Glenn Doman

Istotą programu „Esy-floresy dziecięce sukcesy" jest wyeksponowanie roli zabawy i sztuki jako integralnej części programu edukacji przedszkolnej. Przedszkole ma być miejscem, w którym dokonywałby się rzeczywisty rozwój osobowości dziecka. „Dziecko uczy się, bawiąc i bawi się, ucząc". Oznacza to, że proces nauczania powinien być związany z zabawą. Zabawa jest swoistą formą uczenia się, dzięki której dziecko zdobywa wiadomości, umiejętności i sprawności. Utrwala też i doskonali przyswojone już sposoby myślenia i działania, a ponadto rozwija możliwości umysłowe i wzbogaca zasób wiedzy o otoczeniu. (M. Przetacznik-Gierowska, G. Makiełło-Jarża, 1985).

Zabawa jest właśnie tą najbardziej odpowiednią formą uczenia się własnych stanów emocjonalnych każdego malucha. Poprzez odpowiednio dobrane formy zabawy dziecko zauważa, że zarówno emocje pozytywne, jak i negatywne są zjawiskiem zupełnie naturalnym i dotyczą każdego z nas.

Mały człowiek doświadcza każdego dnia wielu uczuć i emocji, których nie rozumie. Nie wie, co się z nim dzieje, kiedy się czegoś boi. Pozostawiony bez pomocy doznaje stanu, w którym strach przeradza się w paniczny lęk, powodując ogromne straty emocjonalne, stres czy fobie.

Maluch nie rozumie również złości, która wyzwala w nim same negatywne reakcje: krzyk, płacz, rzucanie zabawkami, atak skierowany na wszystkich znajdujących się w pobliżu dziecka. A złość przeradza się w agresję.

Na ten aspekt dziecięcych uczuć i emocji oraz rozpoznawania i radzenia sobie z nimi program „Esy-floresy" zwraca szczególna uwagę. Zabawa z jej różnorodnymi formami może być nieocenioną pomocą w tej najważniejszej umiejętności.

Powinna łączyć elementy twórczości, myślenia, fantazjowania, nie może być mechanicznym powtarzaniem znanych czynności, ale nieść radość życia i odpoczynek.

W literaturze napotka się różne rodzaje klasyfikacji zabaw. Najczęściej powtarzające się przytaczamy za S. Lipiną (1981):

- zabawy manipulacyjne,
- zabawy konstrukcyjne,
- zabawy tematyczne,
- zabawy dydaktyczne,
- zabawy ruchowe.

Zabawy manipulacyjne. Występują najwcześniej w rozwoju dziecka, już w 4, 5 miesiącu życia, gdy osiągnie sprawność chwytania. Najpierw dziecko ogląda, obserwuje i uczy się poznawać przedmioty na podstawie ich wyglądu oraz zapoznaje się z ich powierzchnią i kształtem. Przez uderzanie uczy się poznawać przedmioty po wydanym przez nie dźwięku. Następnie działa za pomocą przedmiotów, wykonując daną rzeczą to, do czego się ona nadaje (S. Lipina, 1981).

Program „Esy-floresy" inspiruje nauczyciela, by wychowankowie przez manipulowanie rzeczami szukali nowych ich zastosowań wymyślanych dzięki własnej wyobraźni. Pozwala tym samym na nowe odkrycia i doświadczenia, które pobudzają myślenie dzięki tworzeniu.

Zabawy konstrukcyjne. Polegają na budowaniu, składaniu całości z elementów, z wykorzystaniem różnorodnego materiału.
I. Dudzińska zabawy konstrukcyjne dzieli na:

- budowanie z klocków różnej wielkości i różnorodnych kształtów,
- konstruowanie, łączenie elementów z zestawów,
- budownictwo z piasku lub śniegu,
- tworzenie i konstruowanie różnych przedmiotów i zabawek do zabaw,
- tematyczne czy inscenizowane,
- budowanie na wolnym powietrzu, łączenie większych elementów (deseczek, palików, łuków drewnianych), konstruowanie budowli, które mogą być wykorzystane w zabawach tematycznych.

Dziecięce konstruowanie w programie „Esy-floresy" to twórcze poszukiwania zarówno materiału do budowania, jak i wykonywanie samej budowli.

Zabawy tematyczne. Nazywane również zabawami naśladowczymi, w role, dramowymi lub fikcyjnymi. Przez S. Szumana zostały nazwane tematycznymi, ponieważ są to zabawy dziecięce na określony temat zaczerpnięty z różnych sytuacji, zdarzeń, faktów z życia zauważonych przez dzieci i odtworzonych w formie zabawy. Program określa zabawy tematyczne jako te, związane z najbliższym otoczeniem dziecka, jego światem. To zabawy, które podsuwają skojarzenia wywodzące się z dziecięcych doświadczeń.

Zabawy dydaktyczne. Są organizowane i kierowane przez dorosłych. Są to zadania, które mają na celu osiągnięcie zamierzonego wyniku, ich celem jest przede wszystkim rozwój procesów poznawczych (W. Okoń 1995). Dają dziecku okazję do uporządkowania swoich wiadomości, operowania nimi, rozumienia i dociekania.

Z. Bogdanowicz dokonała podziału zabaw dydaktycznych, biorąc pod uwagę materiał wykorzystywany w zabawie. Wyróżniła cztery ich rodzaje:

- zabawy z pomocami gotowymi, w których konstrukcji zawarte jest zadanie do wykonania, jak np. wieża piko, baby, sześciany różnej wielkości,
- zabawy typu „czarodziejski woreczek", „zgadnij, czego brakuje na stole", w których stosuje się drobne przedmioty codziennego użytku,
- zabawy z wykorzystaniem układanek, łamigłówek, zagadek obrazkowych, gier stolikowych itp.,
- zabawy słowne, takie jak zagadki, niedokończone rymy i inne.

Zabawami dydaktycznymi kieruje nauczyciel. W trakcie dziecko ma możliwość wykorzystania zdobytych doświadczeń i umiejętności w określonym celu. W zabawie tej oprócz celu kształcącego powinien pojawiać się również cel bliski dzieciom, czyli zabawowy.

W. Hemmerling zabawy dydaktyczne dzieli na:

- zespołowe zabawy i gry ruchowe z prawidłami i elementami rywalizacji,
- zabawy konstrukcyjne, w których dominują czynności motoryczne,
- zespołowe zabawy tematyczne, to jest: zabawy w role, dramatyzacje, inscenizacje, konkursy, quizy, zgaduj-zgadule itp.,
- zespołowe zabawy i gry dydaktyczne opracowane specjalnie do zadań i czynności poznawczych.

W innym podziale zabaw i gier dydaktycznych, zaproponowanym przez I. Dudzińską, kryterium doboru stanowi cel występujący w zabawie, czyli:

- określanie cech przedmiotów i ich położenia,
- utrwalenie pojęć matematycznych,
- utrwalenie wiadomości o otoczeniu społecznym i przyrodniczym,
- ćwiczenie poprawności wymowy.

W programie „Esy-floresy" przywiązuje się dużą wagę do tego, aby głównym zabawom dydaktycznym towarzyszył odpowiedni nastrój oraz dopasowany przez nauczyciela podkład muzyczny bądź taka sytuacja dydaktyczna, która pozwala na prawdziwe zaangażowanie zmysłów dziecka, skupiając tym samym jego uwagę.

Zabawy ruchowe. Stosowany w nich różny typ ruchu prowadzi do rozwoju fizycznego. Kształtują charakter, wolę, twórczą wyobraźnię, pamięć, pojęcia przestrzenne. Mogą być to zabawy swobodne i organizowane, w których realizowany jest określony cel.

Cel ten, według I. Dudzińskiej, stanowi kryterium wyodrębnienia następujących rodzajów zabaw ruchowych:

- zabawy orientacyjno-porządkowe, które wyrabiają umiejętność oceny kierunku i odległości, orientację w przestrzeni, uczą biegania bez potrącania, omijania przeszkód,
- zabawy bieżne angażujące duże grupy mięśniowe, pobudzające krążenie, oddychanie,
- zabawy równoważne rozwijają zdolność utrzymania równowagi, uczą przekraczania przeszkód, działają mobilizująco na układ nerwowy,
- zabawy z czworakowaniem działają na organizm wszechstronnie: zarówno na układ wegetatywny, jak i ruchowy,
- zabawy z elementem skoku i podskoku pobudzają krążenie i oddychanie,
- zabawy z elementem wspinania i włażenia ćwiczą sprawność pokonywania przeszkód,
- zabawy z elementem rzucania, chwytania, toczenia, celowania rozwijają te umiejętności oraz zdolność oceniania kierunku i odległości,
- zabawy rytmiczno-ruchowe wpływające na ogólne usprawnienie ruchowe dzieci, wyrabiają poczucie rytmu, koordynację ruchową, ćwiczą oddech.

Rolą zabaw ruchowych jest także możliwość wyeksponowania uczuć i emocji, jakie towarzyszą maluchom. Program kieruje uwagę nauczyciela na wzajemny wpływ ruchu

i uwalniania emocji, dzięki czemu dziecko poznaje sposoby na radzenie sobie z negatywnymi emocjami oraz poprzez ruch przeżywa pozytywne uczucia.

Każde dziecko wykazuje naturalną potrzebę ekspresji twórczej. Bawiąc się, projektuje, kształtuje tworzywo – poszukuje własnej metody działania. Twórczość jest czynnością odruchową i podświadomą. To źródło dobrej zabawy, radości, forma uczenia się i zdobywania wiedzy. Ma to związek z podejmowaniem przez dzieci działań w formie ekspresji plastycznej, werbalnej, ruchowej i muzycznej. Program zakłada aktywne uczenie się dzieci wspierane przez przyjazne środowisko oraz pozytywne relacje z innymi dziećmi i dorosłymi.

W procesie dydaktycznym nauczyciel będzie starał się przekazywać dzieciom informacje przez oddziaływanie na jak największą liczbę zmysłów. Zasada ta sprzyja indywidualizacji nauczania, tj. indywidualnego podejścia do każdego dziecka, dzięki czemu możliwe jest wczesne rozpoznawanie jego talentów i uzdolnień.

Istotą nauczania wielozmysłowego jest to, że im większą liczbą kanałów sensorycznych (zmysłów) nowa informacja dotrze do kory mózgowej, tym większe będą szanse, że materiał zostanie trwale zapamiętany. Nauka wielozmysłowa sprzyja więc aktywizowaniu potencjalnych możliwości, które tkwią w każdym dziecku. Stwarzając warunki do wykorzystywania wszystkich zmysłów podczas zabawy i uczenia się, zwiększamy możliwości percepcyjne dzieci i usprawniamy prawidłowe funkcjonowanie zmysłów.

Rozwój dziecka w przedszkolu odbywa się w czterech podstawowych sferach: emocjonalnej, społecznej, poznawczej i ruchowej. Realizacja materiału programowego następuje przez integrację treści z poszczególnych obszarów i rozwijanie aktywności.

W programie „Esy-floresy”zostały wyróżnione następujące aktywności:

- **poznawcza**
  - **pojęcia matematyczne** (obszary z podstawy programowej wychowania przedszkolnego: 4, 10, 13),
  - **poznajemy przyrodę** (obszary z podstawy programowej wychowania przedszkolnego: 1, 6, 10, 11, 12);
- **językowa** (obszary z podstawy programowej wychowania przedszkolnego: 1, 3, 4, 11, 12, 14, 15);
- **artystyczna**
  - **różne formy plastyczne** (obszary z podstawy programowej wychowania przedszkolnego: 6, 9, 10),
  - **muzyka, śpiew, taniec i pląsy** (obszary z podstawy programowej wychowania przedszkolnego: 1, 5, 7, 8),
  - **dziecko widzem i aktorem** (obszary z podstawy programowej wychowania przedszkolnego: 3, 7, 8, 9);
- **społeczna** (obszary z podstawy programowej wychowania przedszkolnego: 1, 2, 14, 15);
- **ruchowa i zdrowotna** (obszary z podstawy programowej wychowania przedszkolnego: 5, 6, 13, 14).

Wokół wymienionych aktywności zostały uporządkowane treści kształcenia i wychowania. Jest to podział umowny, gdyż sfery rozwoju wzajemnie się przenikają i warunkują.

PROCEDURA OSIĄGANIA CELÓW

Zadaniem nauczycieli, wychowawców jest ciągła inspiracja dziecka do podejmowania kierowanych, ale przede wszystkim spontanicznych, działań na podstawie programu wychowania przedszkolnego.

Nauczyciel kieruje dziecięcą działalność na tory służące wszechstronnemu rozwojowi, dzięki możliwości pobudzania wszystkich zmysłów.

Zadaniem dziecka w programie jest poznawanie, doświadczanie i tworzenie w poczuciu indywidualności, bezpieczeństwa i samospełnienia.

Bardzo duże znaczenie odgrywa sfera emocjonalna, która warunkuje rozwój innych sfer rozwoju. Poznawanie własnych stanów emocjonalnych odgrywa kluczową rolę w całym procesie poznawczym.

Program „Esy-floresy" pozwala na współdziałanie celów wyznaczonych przez podstawę programową z celami opisanymi w programie.

Reforma systemu kształcenia na pierwszym planie w strukturze czynności nauczyciela stawia cele. **Nadrzędne cele wychowania przedszkolnego zostały sformułowane w podstawie programowej zatwierdzonej przez MEN i odnoszą się do wszystkich obszarów działalności edukacyjnej przedszkola.**

„Celem wychowania przedszkolnego jest:

1) wspomaganie dzieci w rozwijaniu uzdolnień oraz kształtowanie czynności intelektualnych potrzebnych im w codziennych sytuacjach i w dalszej edukacji;
2) budowanie systemu wartości, w tym wychowywanie dzieci tak, żeby lepiej orientowały się w tym, co jest dobre, a co złe;
3) kształtowanie u dzieci odporności emocjonalnej koniecznej do racjonalnego radzenia sobie w nowych i trudnych sytuacjach, w tym także do łagodnego znoszenia stresów i porażek;
4) rozwijanie umiejętności społecznych dzieci, które są niezbędne w poprawnych relacjach z dziećmi i dorosłymi;
5) stwarzanie warunków sprzyjających wspólnej i zgodnej zabawie oraz nauce dzieci o zróżnicowanych możliwościach fizycznych i intelektualnych;
6) troska o zdrowie dzieci i ich sprawność fizyczną; zachęcanie do uczestnictwa w zabawach i grach sportowych;
7) budowanie dziecięcej wiedzy o świecie społecznym, przyrodniczym i technicznym oraz rozwijanie umiejętności prezentowania swoich przemyśleń w sposób zrozumiały dla innych;
8) wprowadzenie dzieci w świat wartości estetycznych i rozwijanie umiejętności wypowiadania się poprzez muzykę, małe formy teatralne oraz sztuki plastyczne;
9) kształtowanie u dzieci poczucia przynależności społecznej (do rodziny, grupy rówieśniczej i wspólnoty narodowej) oraz postawy patriotycznej;
10) zapewnienie dzieciom lepszych szans edukacyjnych poprzez wspieranie ich ciekawości, aktywności i samodzielności, a także kształtowanie tych wiadomości i umiejętności, które są ważne w edukacji szkolnej."

Tak sformułowane cele stanowią podstawę do określenia przyporządkowanych im celów szczegółowych. Nauczyciel w swojej pracy posługuje się zazwyczaj celami szczegółowymi, możliwymi do sformułowania podczas każdych zajęć czy zabawy. Cele realizowane są we wszystkich obszarach działalności edukacyjnej przedszkola.

Cele szczegółowe z obszaru aktywności poznawczej:
- budzenie i rozwijanie zainteresowań matematycznych,
- rozwijanie orientacji w przestrzeni i na płaszczyźnie,
- kształcenie logicznego myślenia,
- rozwijanie zdolności porównywania, porządkowania, przyporządkowywania w działaniu praktycznym,
- tworzenie warunków do kształtowania pojęć: zbioru, liczby, wielkości, ciężaru, czasu oraz dostrzegania związków przyczynowo-skutkowych,
- dążenie do rozumienia pojęcia stałości miary, objętości i masy,
- rozwijanie umiejętności działania na zbiorach,
- kształtowanie rozumienia pojęcia liczby w różnych aspektach oraz umiejętności liczenia i wykonywania prostych działań matematycznych,
- wykorzystywanie w zabawach figur geometrycznych,
- uwrażliwienie na świat przyrody,
- kształtowanie więzi emocjonalnej z przyrodą,
- dostrzeganie zmian zachodzących w przyrodzie w poszczególnych porach roku(pogoda, zjawiska atmosferyczne i związane z nimi zagrożenia; zjawiska przyrodnicze),
- kształtowanie umiejętności prowadzenia kalendarza pogody, posługiwania się symbolami,
- rozpoznawanie zwierząt i roślin spotykanych w najbliższym otoczeniu,
- wdrażanie do zachowania szczególnej ostrożności w stosunku do zwierząt i roślin nieznanych,
- zapoznanie z wybranymi gatunkami roślin i zwierząt egzotycznych,
- zapoznanie z niektórymi gatunkami chronionymi ze zwróceniem uwagi na konieczność ochrony środowiska naturalnego,
- kształtowanie umiejętności obserwowania, eksperymentowania, badania i doświadczeń,
- wdrażanie do wykonywania prostych czynności pielęgnacyjnych związanych z uprawą roślin i zwierząt,
- zachęcanie do dokarmiania zwierząt w okresie zimowym,
- zachęcanie do kolekcjonowania materiałów przyrodniczych,
- budowanie zainteresowania Ziemią jako planetą, krajobrazami.

Cele szczegółowe z obszaru aktywności językowej:
- rozwijanie i doskonalenie aparatu mowy,
- rozróżnianie dźwięków mowy ludzkiej,
- prawidłowe artykułowanie głosek,
- rozwijanie mowy i myślenia przez stosowanie różnych form aktywności oraz stwarzanie sytuacji sprzyjających rozwojowi mowy,
- posługiwanie się mową poprawną gramatycznie,
- kształtowanie umiejętności komunikowania się,
- porządkowanie wydarzeń w czasie,
- zachęcanie do działań twórczych werbalnych i niewerbalnych (układanie rymowanek i krótkich wierszy, tworzenie i opowiadanie historyjek, swobodne interpretowanie przysłów i powiedzeń),
- dostarczanie wzorów poprawnej, pięknej polszczyzny,
- poznanie literatury dziecięcej,
- rozwijanie zainteresowania teatrem, światem sztuki,
- rozwijanie fantazji przez zabawy w teatr, przygotowywanie inscenizacji, zabawy dramowe i pantomimę,

– uświadomienie korzyści płynących z opanowania umiejętności pisania i czytania,
– zrozumienie znaczenia symboli graficznych,
– przygotowanie do nauki czytania,
– zaciekawienie pisaniem.

Cele szczegółowe z obszaru aktywności artystycznej
– umożliwienie i organizowanie kontaktów ze sztuką,
– rozwijanie wrażliwości estetycznej, śmiałości, ekspresji plastycznej, chęci tworzenia,
– tworzenie warunków do rozwijania wyobraźni i myślenia przestrzennego przez wykonywanie prac plastycznych różnymi technikami,
– rozwijanie zainteresowań technicznych,
– zachęcanie do projektowania i wykonywania prostych urządzeń i obiektów, budowania modeli wizualnych,
– zapoznanie z zasadami działania i budową prostych maszyn,
– nabywanie umiejętności posługiwania się w twórczości plastycznej i technicznej różnymi narzędziami i technikami,
– nabywanie umiejętności bezpiecznego korzystania z wybranych urządzeń technicznych,
– rozwijanie określonych umiejętności praktycznych,
– dostrzeganie postępu technicznego i roli techniki w życiu człowieka,
– wyzwalanie naturalnej spontaniczności przez posługiwanie się różnymi formami ekspresji: mimiką, ruchem, barwą i dźwiękiem,
– rozwijanie aktywności muzycznej przez tworzenie, odtwarzanie i słuchanie,
– kształtowanie poczucia rytmu, słuchu muzycznego, koordynacji i płynności ruchów,
– rozwijanie muzykalności dzieci,
– zachęcanie do spostrzegania i odróżniania zjawisk akustycznych w przyrodzie i otoczeniu,
– doskonalenie koncentracji uwagi i pamięci muzycznej,
– tworzenie sytuacji edukacyjnych zachęcających do układania i śpiewania piosenek, gry na instrumentach, tworzenia muzyki, uczestniczenia w grach i zabawach rytmicznych przy muzyce,
– uwrażliwienie dzieci na różne elementy muzyki,
– zapoznanie z muzyką, pieśniami i tańcami ludowymi innych krajów,
– rozwijanie zainteresowań światem sztuki, filmu, architektury, sztuki ludowej,
– oglądanie przedstawień teatralnych i filmów dla dzieci,
– czynne uczestniczenie w przygotowywanych przedstawieniach teatralnych,
– rozwijanie talentów artystycznych.

Cele szczegółowe z obszaru aktywności społecznej:
– kształtowanie otwartości na drugiego człowieka, umiejętności akceptowania różnic między ludźmi,
– kształtowanie umiejętności odczytywania emocji, intencji i pragnień innych osób, rozumienia ich i współodczuwania,
– dążenie do rozumienia potrzeb dzieci o zróżnicowanych potrzebach fizycznych i intelektualnych,
– kształtowanie umiejętności skutecznego porozumiewania się z dorosłymi i dziećmi oraz współdziałania w grupie,
– rozpoznawanie i nazywanie uczuć pozytywnych i negatywnych u siebie i innych,
– zachęcanie do poznawania samego siebie,
– prezentowanie własnych zainteresowań, poznawanie cudzych,

– dostrzeganie konsekwencji własnych zachowań,
– budowanie wiary we własne możliwości, kształcenie pozytywnego obrazu siebie i samooceny,
– kształtowanie postaw radzenia sobie w sytuacjach życiowych,
– rozwijanie postawy opiekuńczej wobec wszystkiego, co wymaga pomocy człowieka,
– kierowanie się w postępowaniu nadrzędnymi zasadami moralnymi,
– poznawanie najbliższego otoczenia społeczno-kulturalnego,
– wykorzystywanie zmysłów w poznawaniu otoczenia,
– kształtowanie szacunku do pracy i wytworów pracy ludzi,
– kształtowanie uczuć dumy ze swojego regionu, budowanie świadomości narodowej,
– rozwijanie postawy przywiązania do tradycji rodzinnych i narodowych,
– znajomość członków swojej rodziny i ich ról,
– poznawanie ogólnych informacji o świecie i wszechświecie.

Cele szczegółowe z obszaru aktywności ruchowej i zdrowotnej:
– kształtowanie pozytywnej motywacji do zabaw, zajęć ruchowych oraz uprawiania sportu,
– kształtowanie motoryki: szybkości, gibkości, siły, wytrzymałości, zwinności, koordynacji, płynności ruchów,
– posługiwanie się różnymi formami ruchu: gimnastyka, improwizacja ruchowa, naśladowanie, inscenizacja, taniec,
– tworzenie warunków do wyrażania emocji za pomocą ciała,
– zachęcanie do uprawiania sportu i rekreacji,
– kształtowanie nawyków prozdrowotnych,
– zapoznanie z czynnikami mającymi pozytywny i negatywny wpływ na zdrowie,
– kształtowanie aktywnej postawy w stosunku do zdrowia i bezpieczeństwa własnego oraz innych,
– rozumienie znaczenia ruchu w rozwoju człowieka,
– przestrzeganie reguł i zasad przyjętych w grach i zabawach ruchowych,
– twórcze wykorzystywanie w zabawach różnorodnych przyborów,
– podejmowanie sportowej rywalizacji,
– świadome regulowanie zmęczenia odpoczynkiem,
– znajomość zasad prawidłowego odżywiania,
– kultura spożywania posiłków,
– znajomość zasad bezpiecznych zabaw w domu i poza nim,
– znajomość zasad poruszania się po drogach.

Podstawa programowa wyraźnie wskazuje umiejętności i wiadomości, „którymi powinny wykazywać się dzieci pod koniec wychowania przedszkolnego” (załącznik nr 1).

WSKAZÓWKI METODYCZNE DOTYCZĄCE REALIZACJI PROGRAMU

Aby proces edukacyjny przebiegał sprawnie i przynosił pożądane efekty, konieczne jest stosowanie atrakcyjnych form i metod opartych na różnorodnych zabawach, obserwacji i pokazie, działaniu, przekazie słownym, przykładzie osobistym, rozwiązywaniu zadań według własnego pomysłu, swobodnej aktywności dziecka, grach dydaktycznych, zajęciach dramowych. Stosowanie aktywnych metod pracy jest niezbędne na każdym etapie edukacji, jednak w przypadku wychowania przedszkolnego mają one wartość nie do przecenienia i nie do nadrobienia w przyszłości. Stosowaniu aktywnych metod sprzyja twórcza praca nauczyciela, który potrafi dobrać ciekawe metody, dostosowując je do wieku dziecka oraz do treści poruszanych zagadnień tematycznych. W organizowaniu sytuacji edukacyjnych nauczyciel wykorzystuje metody oparte na metodyce wychowania przedszkolnego. W „Podstawach pedagogiki przedszkolnej" pod red. M. Kwiatkowskiej znajduje się opis metod, które mogą być stosowane w pracy z dzieckiem w wieku przedszkolnym. Wyróżnia się metody oparte na działaniu, na obserwacji i na słowie.

Aktywne metody pracy wzbogacają te tradycyjne, ułatwiają zapamiętywanie, uprzyjemniają proces edukacyjny, efektywnie i skutecznie prezentują omawiane treści i zagadnienia.

Kreatywny nauczyciel, oprócz podstawowych metod, wykorzystuje nowatorskie metody pracy, takie jak:

Metoda dobrego startu Marty Bogdanowicz

Założeniem metody dobrego startu jest jednoczesne rozwijanie funkcji językowych, funkcji spostrzeżeniowych: wzrokowych, słuchowych, kinestetycznych(czucie ruchu) i motorycznych oraz współdziałanie między tymi funkcjami. Są to funkcje, które leżą u podstaw złożonej nauki czytania i pisania.

Celem metody jest jednoczesne usprawnienie czynności analizatorów: słuchowego, wzrokowego, kinestetyczno-ruchowego, a także kształcenie lateralizacji, orientacji w schemacie ciała i przestrzeni.

MDS to metoda wzrokowo-słuchowo-ruchowa, w której odgrywają rolę trzy elementy: słuchowy (piosenka), wzrokowy(wzory graficzne, litery) i motoryczny (wykonywanie ruchów w czasie odtwarzania wzorów graficznych i liter, zharmonizowanych z rytmem piosenki, śpiewu).

Zajęcia prowadzone metodą dobrego startu przebiegają według stałego schematu i są dostosowane do potrzeb dzieci, z którymi pracujemy.

1. Zajęcia wprowadzające: ćwiczenia orientacyjno-porządkowe, nauka piosenki, zabawa „zagadki językowe".
2. Zajęcia właściwe: ćwiczenia ruchowe, ćwiczenia ruchowo-słuchowe, ćwiczenia ruchowo-słuchowo-wzrokowe.
3. Zajęcia końcowe.

Ćwiczenia orientacyjno-porządkowe zaczynamy od ćwiczeń koncentracji uwagi w schemacie ciała i przestrzeni. Mogą mieć one formę powitań i zabawy ruchowej. Dzieci uczą się rozróżniać i nazywać części ciała np. ramię, łokieć, brwi. Dzieci nieco starsze witają się prawym kolanem, lewym łokciem. Ćwiczenia stwarzają okazję do utrwalania orientacji w przestrzeni, odróżniania kierunków: prawo – lewo, góra – dół, nad, obok. Następnie dzieci uczą się nowej piosenki, która będzie towarzyszyła dalszym zajęciom. W rozmowie z nauczycielem omawiana jest jej treść, wyjaśniane są trudne słowa. Daje to sposobność do rozwijania mowy dziecka. Kolejnym etapem jest zabawa w „zagadki językowe", nauczyciel wykorzystuje tekst piosenki do rozwijania kompetencji językowych.

Część właściwa zawiera trzy rodzaje ćwiczeń: ćwiczenia ruchowe, ćwiczenia ruchowo-słuchowe, ćwiczenia ruchowo-słuchowo-wzrokowe. Ćwiczenia ruchowe to zabawa ruchowa nawiązująca do treści piosenki, ma ona charakter usprawniający i relaksacyjny. W czasie ćwiczeń ruchowych zaczynamy od kształcenia ruchów całego ciała (motoryka duża), a następnie prowadzimy usprawnienia ruchów ręki (motoryka mała).

Ćwiczenia ruchowo-słuchowe są bardziej złożone, bo mają charakter ruchowy i dźwiękowy(piosenka). W ćwiczenia te zaangażowane są dwa analizatory: kinestetyczno-ruchowy i słuchowy. Dzieci wystukują rytm śpiewanej piosenki na bębenku, na woreczkach z sypkim materiałem. Ćwiczenia te, to ruchy wykonywane jedną ręką – dominującą: pięścią, dłonią, palcami, a następnie ręką nie dominującą również: pięścią, dłonią, palcami, wreszcie łokciem i całym ciałem, w rytm śpiewanej piosenki. Ćwiczenia są wykonywane początkowo w tym samym miejscu, a potem w różnych układach przestrzennych. Wystukiwanie rytmu ma początkowo kierunki od lewej do prawej do lewej, a w następnych ćwiczeniach od prawej do lewej, aż wreszcie tam i z powrotem (LPL). Ruch może przyjmować rożne formy: uderzenia, głaskania, naciskania. Używamy takich pomocy, jak: sznurki, gumy, wstążki, szarfy, chusteczki, balony i instrumenty muzyczne, plastikowe butelki, kubki lub zakrętki do słoików. Dzieci najpierw wykonują ćwiczenia wg wzoru kreślonego przez nauczyciela, a następnie proponują własne formy ćwiczeń.

Ćwiczenia ruchowo-słuchowo-wzrokowe to nauka wykonywania wzorów (figur geometrycznych lub liter) w rytm jednocześnie śpiewanej piosenki. Kolejne etapy ćwiczeń to:

- demonstracja wzoru (litery) i sposobu wykonywania ćwiczenia,
- uczenie się polisensoryczne,
- reprodukowanie wzorów.

Ćwiczenia rozpoczynamy od demonstracji i omówienia wzoru, litery: Jak wygląda? Do czego jest podobna? Następnie dziecko uczy się wielozmysłowo (przez dotyk, ruch, słuch), najlepiej gdy wzór, po którym dziecko wodzi palcem, jest wykonany z materiałów o różnej fakturze i barwie. Dalszy ciąg ćwiczeń to reprodukowanie wzoru – litery: całą ręką w powietrzu, najpierw w obecności wzoru, potem z pamięci palcem na stole, podłodze, na tackach z kaszą, kredą, węglem rysunkowym, kredą świecową, mazakiem, pędzlem, długopisem. Podczas tego etapu ćwiczeń dzieci uczą się, jak śpiewać piosenkę, jednocześnie rysując wzory. Po wykonaniu zadania omawiamy z dziećmi ich prace: czy są wykonane poprawnie i jakie błędy się w nich pojawiły. Kształci to uważną obserwację, spostrzegawczość oraz nawyk samokontroli.

Na zakończenie stosujemy zajęcia wyciszające. Przeprowadzamy krótkie ćwiczenia relaksacyjne, w pozycji leżącej proponujemy partnerowi masaż, ćwiczenia logopedyczne: oddechowe i usprawniające artykulatory.

Metoda ekspresji ruchowej Carla Orffa

Koncepcja Carla Orffa opiera się na wychowaniu do muzyki przez zabawę. Podstawy jego systemu zakładają wykorzystanie muzyki i aktywności muzycznej dziecka dla celów wychowawczych oraz by przygotować je do umiejętności rozumienia dzieł sztuki. Priorytetowym celem Orffa jest rozbudzenie u dzieci zamiłowań i zainteresowań muzycznych przez kreowanie muzyki: jej improwizację, a nie odtwarzanie. System wychowawczy Orffa skierowany jest do wszystkich dzieci, a nie tylko uzdolnionych muzycznie.

Koncepcja wychowania przez muzykę według Orffa opiera się na 3 filarach:

- nacisk na kształcenie przez zabawę,

- rozwijanie muzykalności u dzieci od najmłodszych lat,
- wzajemnie integrowanie oraz przenikanie się muzyki, słowa oraz ruchu.

Orff wyszedł z założenia, że kulturę fizyczną dziecka można rozwijać w połączeniu z kulturą rytmiczno-ruchową oraz słowa. Rytmizowanie ćwiczeń i melodyzowanie tekstów ma na celu wypracowanie u dzieci umiejętności zrozumienia okresowości i prawidłowości budowy melodii.

Metoda wychowawcza według Orffa składa się z dwóch elementów: słowa i dźwięku. Dlatego wychowywanie najmłodszych powinno się rozpocząć od rytmizowania imion, zabawek, kwiatów itp. U starszych dzieci wprowadza się powiedzonka, przysłowia. Drugi element – dźwięk daje możliwość wprowadzenia do ćwiczeń akompaniamentu wykonywanego przez same dzieci, które stają się małymi kompozytorami. Dzieci samoistnie próbują tworzyć melodię do zrytmizowanych tekstów.

Metoda Carla Orffa pozwala na twórczą samodzielność dzieci, poszukiwanie różnych rozwiązań, odkrywanie coraz to innych, bogatszych środków wyrazu. Taka aktywność prowadzi do intensywnego rozbudzania wyobraźni i wrażliwości w ogólnym i muzycznym znaczeniu, do wejścia w bogaty świat muzyki, nawet przy niewielkiej wiedzy muzycznej dziecka.

Metoda opowieści ruchowej Józefa Gotfryda Thulina

Istotą tej metody jest wykorzystanie bajek, legend i innych opowieści jako tła do rozwijania działalności ruchowej dzieci, które ruchem odtwarzają sytuacje i zdarzenia występujące w fabule. W czasie opowiadania przez nauczyciela dziecko koncentruje uwagę, myśli, czuje, przeżywa i wypowiada to ruchem na swój własny sposób. Niepotrzebne są do tego przybory ani przyrządy, albowiem fantazja zastępuje wszystko. Zakłada się, że każde wykonane zadanie jest poprawne. Nauczycielka nie stosuje pokazu, aby uniknąć naśladowania jej ruchów. Dzieci nie powinny bowiem naśladować jej, lecz wypowiadane przez nią słowa. Opowiadaną historyjką należy zainteresować ćwiczących. Trzeba stworzyć klimat niesamowitości, opowiadać, różnicując sposób wypowiadania słów. Dzieci bardzo szybko wczuwają się w atmosferę opowieści i łatwo utożsamiają się z osobami, zwierzętami, przedmiotami i zjawiskami pojawiającymi się w toku historyjki.

Fabuła opowieści ruchowej, jej tempo są uzależnione od celu, który za jej pomocą zamierza się osiągnąć. Należy wplatać dodatkowo słowa, które zmobilizują dzieci do aktywniejszego udziału we wspólnej zabawie. Opowiadaniu nauczycielki może towarzyszyć odpowiednio dobrana, dostosowana do charakteru fabuły muzyka. Pozwala to zwielokrotnić przeżycia, ułatwia osadzenie dziecka w wymyślonej rzeczywistości, a także reguluje tempo ćwiczeń. Ćwiczenia z podkładem muzycznym są ponadto bardziej atrakcyjne.

Metoda opowieści ruchowej sprzyja rozwojowi fantazji, która w życiu dziecka odgrywa dominującą rolę. Wymaga od nauczyciela dobrego, starannego przygotowania.

Metoda aktywnego słuchania muzyki Batii Strauss

Metoda Batii Strauss daje dzieciom okazję „uczestniczenia" w utworze muzycznym, przeniknięcia do jego struktury, a w konsekwencji powoduje radosny i rozumny odbiór dzieła. Dzieci odczuwają i przeżywają radość wspólnoty tworzenia, dostępną, jakby się mogło wydawać, tylko artystom. Metoda aktywnego słuchania muzyki pozwala na swobodną zamianę ról, jakie mogą pełnić dzieci w danym utworze muzycznym, raz występując w roli wykonawcy, a za chwilę wcielając się w dyrygenta. Dzięki tej metodzie kształcą swoją wyobraźnię dźwiękową, a utwór, mimo wielokrotnego słuchania, nie traci na atrakcyjności.

Nauczyciele, którzy korzystają z tej metody, mają możliwość rozwijania aktywności twórczej, własnej i ucznia, nawet jeśli mają mniejsze doświadczenie muzyczne.

Słuchanie muzyki metodą Batii Strauss integruje różne formy aktywności: słuchanie, granie, tańczenie i śpiewanie z elementami pantomimy, dramy i różnych form plastycznych. Pozwala w sposób niewerbalny odkryć różne aspekty dzieła muzycznego: jego formę, tempo i rytm oraz dynamikę i barwę oraz w stosunkowo krótkim czasie osiągnąć cel zamierzony przez nauczyciela.

Autorka podaje następujące etapy pracy z utworem:

- fabularyzowanie muzyki połączone z prostymi ruchami rytmicznymi,
- realizacja w tańcu,
- gra na instrumentach,
- połączenie tańca z instrumentacją,
- mówienie o muzyce.

Dzieci z wielkim zadowoleniem uczestniczą w tej formie zajęć. Poza walorami edukacji twórczej metoda ma wielkie znaczenie w naturalnym kształceniu zrozumienia zasad współdziałania dla osiągnięcia wspólnego celu, przestrzegania ustalonych reguł, ról i koncentracji. Nawet bardzo żywe dzieci dobrze reagują na ten rodzaj zadania.

Eurytmia

Opracowany przez Rudolfa Steinera sposób poruszania się skoordynowany z rytmem muzyki, przy jednoczesnej recytacji odpowiednich tekstów (swoją formą przypomina balet).

Eurytmia z języka greckiego znaczy piękny ruch, piękny rytm. Jest procesem artystycznym, którego środkiem wyrazu jest ruch, przede wszystkim ruch ramion i dłoni.

Na zajęciach eurytmii nauczyciel wraz z dziećmi w prosty sposób wykonuje ramionami i dłońmi ruchy i gesty odpowiadające głoskom występującym w recytowanych przez nauczyciela wierszykach, rymowankach i opowieściach, np. o porach roku, krasnoludkach, zwierzętach, świętym Mikołaju, Bożym Narodzeniu itp. Gesty i ruchy są wkomponowane w obrazy i działania związane z treścią tych utworów. Wykorzystuje się zabawy rytmiczne, piosenki, podczas których dzieci bawią się wysokością dźwięku i tempem. Poprzez przeżycie w zabawie, a nie intelektualnie, dzieci poznają stronę prawą i lewą, przód i tył, górę i dół, ciężar i lekkość, smutek i radość. Dziecko, jako istota złożona z intelektu, uczucia i woli, aby stała się w przyszłości silną i stabilną osobowością, potrzebuje zintegrowanego rozwoju tych trzech elementów.

Metoda gimnastyki rytmicznej Alfreda i Marii Kniessów

Jest to rodzaj gimnastyki rytmicznej, twórczej, polegającej na nieustannym poszukiwaniu nowych form i rodzajów ruchu. Jest specyficzną metodą prowadzenia zajęć wychowania fizycznego z dziećmi.

Głównymi elementami omawianej metody są:

- ruch,
- muzyka,
- rytm,
- przybory.

Charakterystyczne dla metody Kniessów jest użycie przez jedną osobę do ćwiczeń ruchowych dwóch przyborów równocześnie. Mogą to być: bijaki, szarfy, grzechotki, dzwoneczki, bębenki, przepołowione łuski orzecha kokosowego i wiele innych.

W tej metodzie bardzo ogranicza się mówienie. Impulsem do podejmowania wszelkich form ruchu jest muzyka. Jest też dużo naśladownictwa i wzorowania się na prowadzącym i współćwiczących. Nauczyciel nie tylko demonstruje swoje zamierzenia, ale jest również współćwiczącym, uczy się od ćwiczących, poddaje się tym samym impulsom i przy okazji pogłębia i wzbogaca metodę. W ćwiczeniach jest dużo improwizacji, indywidualnej

interpretacji muzyki, rytmu i sposobów użycia przyboru. Towarzyszy temu hedonistyczne zjawisko radości życia, uczenia się i nabywania kultury ruchu.

Metoda Erwina E. Gordona (zajęcia umuzykalniające)

Gordon porównuje naukę muzyki do nauki mowy. Dziecko uczy się mówić w sposób „całościowy", wsłuchując się w to, co mówią do niego opiekujące się nim osoby. Sprawnie posługuje się językiem, mimo to, że nikt go przecież nie uczył literek ani gramatyki. Nie inaczej jest z muzyką. Zapewnienie dziecku możliwości „osłuchania się" z różnorodnymi formami muzyki pomoże obudzić w nim muzyczną wrażliwość. Najważniejszym pojęciem w metodzie Edwina E. Gordona jest audiacja. Słowo to oznacza przyswajanie i rozumienie usłyszanej muzyki. Odpowiednikiem audiacji w mowie jest myślenie. Nie można nikogo nauczyć myślenia – to proces naturalny, umiejętność, którą dziecko zdobywa wraz z rozwojem, poznawaniem i kojarzeniem faktów. Podobnie jest z audiacją. Umożliwiając dziecku doświadczanie muzyki, dajemy mu szansę na rozwój audiacji.

W metodzie Edwina E. Gordona podstawą jest słuchanie muzyki. Później przychodzi czas na jej wykonywanie i „komponowanie". Ostatnim etapem jest nauka gry na instrumentach i wprowadzenie do zapisu nutowego.

W okresie przedszkolnym należy skupić uwagę na słuchaniu muzyki i tworzeniu prostych akompaniamentów na instrumentach perkusyjnych oraz na rozwijaniu ruchu towarzyszącego muzyce. Nie chodzi tu o wyuczone ruchy, o klaskanie czy maszerowanie do rytmu, lecz o swobodne, intuicyjne, płynne ruchy. Początkowo samych ramion, górnej części tułowia, później całego ciała.

Elementy kiznezjologii edukacyjnej Paula Dennisona

Według założeń Dennisona naprzemienny ruch fizyczny poprawia współpracę półkul mózgowych, co z kolei prowadzi do możliwości doskonalenia każdej wybranej umiejętności przygotowującej dziecko do podjęcia nauki czytania i pisania w szkole. Dennison, opierając się na wynikach swoich badań, opracował program „gimnastyka mózgu", który wykorzystuje proste ćwiczenia fizyczne do poprawy pracy mózgu.

Półkule mózgowe człowieka są odpowiedzialne za odmienne zadania. Lewa półkula m.in. za mowę, analizę szczegółów i wnioskowanie, zaś prawa za zapamiętywanie, emocje i mimikę twarzy. Brak równowagi pomiędzy pracą obu półkul mózgowych prowadzi do zaburzeń objawiających się trudnościami w opanowaniu umiejętności czytania, pisania, liczenia, kłopoty z koncentracją, trudności w panowaniu nad emocjami.

Ćwiczenia gimnastyki mózgu usprawniają:

- pamięć krótko- i długotrwałą,
- koncentrację i zdolności skupienia uwagi,
- koordynację ruchową,
- funkcje grafomotoryczne: kaligrafia, krzywe pismo,
- proces pisania i czytania,
- spostrzeganie wzrokowe, umiejętność różnicowania i rozumienia symboli, koordynację wzrokowo-ruchową ,
- proces myślenia: umiejętność formułowania myśli, abstrakcyjne myślenie,
- rozumienie ze słuchu, umiejętność wykonywania poleceń,
- wymowę oraz wpływają na zdolność poprawnego formowania myśli,
- abstrakcyjne myślenie,
- zdolności matematyczne (zapamiętywanie cyfr, rachunki),

- umiejętność adekwatnego komunikowania się ze sobą i otoczeniem,
- pełniejsze rozumienie sytuacji społecznych i rozwiązywanie problemów.

Drama
Poprzez odgrywanie ról drama daje możliwość zdobycia nowych doświadczeń w bezpiecznych warunkach sali zajęciowej. Drama rozwija empatię, pobudza rozwój emocjonalny, uczy budowania związków przyczynowo-skutkowych i twórczego rozwiązywania problemów.

Bajkoterapia
Kształtuje umiejętność radzenia sobie w sytuacjach trudnych, na podstawie pozytywnych wzorców zaczerpniętych z materiałów czytelniczych. Podczas zajęć bajkoterapii dziecko przełamuje lęk i poczucie osamotnienia. Na podstawie przeżyć fikcyjnych bohaterów uczy się konstruktywnych sposobów rozwiązywania problemów.

Muzykoterapia
W muzykoterapii wykorzystuje się muzykę jako główne medium dla przeżyć i emocji. Zarówno jej forma aktywna (śpiew, gra na instrumentach, ruch), jak i bierna (słuchanie) ma silne działanie terapeutyczne.

Relaksacja
Dzięki wykorzystywaniu tej metody dzieci uczą się odprężać i rozładowywać napięcie. Przez to stają się spokojniejsze, bardziej opanowane i odporniejsze na stres. Potrafią lepiej się koncentrować i korzystać z wyobraźni. Techniki relaksacyjne wzmacniają poczucie bezpieczeństwa i zaufania do siebie.

Decoupage
Odpowiednio dostosowana do pracy z dziećmi technika decoupage może stanowić doskonałe narzędzie do rozwijania zdolności manualnych oraz motoryki małej dziecka. Podczas pracy tą techniką każdy uczestnik osiąga sukces, co zapewnia mi poczucie bezpieczeństwa i wiarę we własne siły.

Papier-mâché
Wspólne wytwarzanie masy papierowej pokazuje uczestnikom zajęć, że z niepotrzebnych już papierów i gazet można stworzyć coś pięknego. Praca techniką papier-mâché stanowi doskonałą okazję dla nauczyciela do wprowadzenia pojęć ekologia, recycling, dla dzieci jest niezastąpioną okazją do poznania nowego medium plastycznego. Każde dziecko posiada naturalną chęć do zabawy substancjami przypominającymi w konsystencji błoto. Wykorzystanie techniki papier-mâché pozwala zaspokoić tę naturalną potrzebę, jednocześnie pozytywnie oddziałując na motorykę małą dziecka.

Wybrane techniki arteterapeutyczne
Wykorzystywanie technik arteterapeutyczych w pierwszych etapach edukacji przynosi wymierne korzyści. Nawet krótkie ćwiczenia, ale wykonywane systematycznie, pozytywnie stymulują rozwój dzieci, co w przyszłości wpłynie na wzrost ich kompetencji osobistych i społecznych. Wczesne oswajanie ze sztuką rozwija wrażliwość i empatię. Budowanie zaufania do własnej twórczości i pielęgnowanie wszelkich jej przejawów zaowocuje dodatkowym narzędziem w budowaniu dojrzałej, harmonijnej osobowości.

Zadaniem przedszkola jest przygotowanie dzieci do podjęcia nauki czytania i pisania, dlatego w niniejszym programie wskazujemy również metody wprowadzające dziecko w świat czytania i pisania.

Metoda analityczno-syntetyczna o charakterze funkcjonalnym Ewy i Feliksa Przyłubskich

W metodzie analityczno-syntetycznej o charakterze funkcjonalnym w edukacji przedszkolnej punktem wyjścia jest zawsze wyraz znany dziecku, a nie litera. Wyraz jest

bliższy dziecku, szczególnie, gdy określa znane mu przedmioty, fakty i zjawiska z otaczającej rzeczywistości.

We wstępnym okresie nauki czytania, tzw. przedliterowym, autorzy proponują stosowanie elementów metody globalnej, pozwalającej dziecku na zapamiętywanie obrazów graficznych wybranych wyrazów i odczytywanie ich w całości.

Fragmentaryczne stosowanie metody globalnej ułatwia dzieciom zrozumienie symbolu w zapisie graficznym wyrazu oraz poszerza tzw. pole czytania. Wyrazy przeznaczone do czytania globalnego nie są przedmiotem analizy i syntezy, nie wykorzystuje się też ich jako wyrazów podstawowych.

W edukacji przedszkolnej w zależności od stopnia zainteresowania dziecka i jego możliwości rozwojowych następuje przejście do właściwej nauki czytania, czyli wprowadzania elementów czytania – rozumianych przez twórców koncepcji jako zapoznanie dziecka z ograniczoną liczbą liter, wyrabianie umiejętności dokonywania analizy i syntezy słuchowo-wzrokowej, rozumienie treści i przeczytanego, odpowiednio dobranego tekstu.

Rozwijanie spostrzegawczości wzrokowej

Wprowadzenie elementów czytania musi być poprzedzone starannym przygotowaniem, od którego w znacznej mierze uzależnione są dalsze wyniki. W okresie tym, zwanym również przedliterowym, poza doskonaleniem wymowy dziecka(jej poprawności i wyrazistości), duże znaczenie ma usprawnianie analizatora słuchowego i wzrokowego. Do nauki czytania podchodzimy od strony mowy, analizując słyszane wyrazy i dzieląc je na składniki, czyli głoski. Równolegle rozwijamy spostrzegawczość wzrokową, potrzebną do rozpoznawania liter. Litery te są dla dzieci trudne do rozpoznania i zapamiętywania. Mają charakter abstrakcyjny, różnią się tylko drobnymi szczegółami. W procesie rozwijania spostrzegawczości wzrokowej możemy wyróżniać następujące etapy:

- zwracanie uwagi na fragmenty ilustracji tematycznych,
- porównywanie obrazków różniących się jedynie drobnymi szczegółami,
- odszukiwanie takich samych obrazków,
- odszukiwanie takich samych figur abstrakcyjnych,
- analiza szeregu figur abstrakcyjnych, wyróżnienie składników szeregu i ustalenie kolejności ich występowania.

Metoda wprowadzenia w świat pisma Ireny Majchrzak

Nauka czytania metodą I. Majchrzak jest przeznaczona dla dzieci w wieku przedszkolnym ima na celu:

- obniżenie wieku, w którym dzieci spotykają się z pismem,
- nacisk na wizualny aspekt nauki czytania,
- dostarczenie dziecku jak najwięcej ćwiczeń służących wykształceniu spostrzegawczości, niezbędnej w dostrzeganiu drobnych różnic między literami.

Naukę należy rozpocząć z każdym dzieckiem, które pojawia się w przedszkolu, niezależnie od jego wieku. Największą korzyść odnoszą dzieci najmłodsze, choćby nawet trzyletnie. Będą one miały szansę swobodnego, wolnego od przymusu obcowania z pismem na długo przedtem, nim doświadczą, że należy ono do sfery objętej dyscypliną szkolną. A wtedy można mieć nadzieję, że ich dalszy kontakt z pismem będzie spontaniczny i niezależny.

W jaki sposób przekazać dziecku relacje między literą a głoską? Litry istnieją oddzielnie, więc łatwo je wyróżnić i rozpoznać. Jeżeli bazą dla poznawania liter będzie imię, to umiejętność głoskowania na wstępie nauki jest całkowicie zbyteczna. Nie ma żadnej potrzeby,

aby dziecko wybrzmiewało głoski swojego imienia, wszak wymawia je ono bezbłędnie. Musi tylko przyswoić sobie kształt swojego napisanego imienia oraz informację, że znane mu jest brzmienie zapisane za pomocą szczególnej kombinacji kilku liter.

Głoski natomiast nie występują jako elementy niezależne. Próba wyizolowania ich jest zawsze trudna a efekt niedoskonały. Do tego źródłem zakłóceń mogą być wady wymowy i wady słuchu. Dlatego też wymóg głoskowania bywa poważną barierą, której wiele dzieci nie może przekroczyć.

Umiejętność wzrokowego rozpoznawania liter i poznanie fonetycznej funkcji każdej z nich wystarczy, aby dziecko mogło samodzielnie wprawiać się w czytaniu. Zatem głoskowanie będzie wynikiem czytania, nie jego warunkiem.

Sztuka czytania nie jest równoznaczna ze sztuką pisania. Są to odrebne sprawy i towarzyszą im odmienne działania umysłu. Warunkiem czytania jest sprawny wzrok i poziom inteligencji wystarczający do rozumienia treści oglądanego tekstu. Pisanie zaś wymaga ponadto odpowiednio sprawnej ręki i wyćwiczonej percepcji słuchowej. Biorąc to pod uwagą, łatwo stwierdzić, że dziecko znacznie wcześniej jest gotowe podjąć grę czytania niż trud pisania.

Sojusz metod Ewy Arciszewskiej

Autorka, nie negując walorów metod analityczno-syntetycznych, zakłada, że w początkowej fazie nauki czytania (w działaniu) korzystne jest stosowanie czytania globalnego i to zarówno wyrazowego, jak i zdaniowego.

„Sojusz metod" to propozycja edukacyjna, która dotyczy przede wszystkim nauki czytania i pisania w przedszkolu, przygotowana z myślą o dzieciach zdolnych. Opiera się na dwóch zasadniczych elementach. Są to:

- czytanie całościowe (globalne) wyrazów i zdań,
- czytanie analityczno-syntetyczne.

Pierwszy etap nauki polega na doskonaleniu technik czytania całościowego przez zastosowanie metod globalnych: zabaw i gier z całymi wyrazami, technik C. Freineta, elementów metody I. Majchrzak (inicjacja, zabawy z imionami); elementów metody M. Montessorii (etykietowanie obrazków i przedmiotów).

W drugim etapie nauki czytania prowadzone są ćwiczenia fonetyczne, prezentacja alfabetu połączona z grami i zabawami (gra w loteryjkę wyrazową, targ liter), stosowana jest również metoda dobrego startu M. Bogdanowicz oraz naturalna nauka języka.

Dzięki stosowaniu różnych metod wszyscy wychowankowie osiągają umiejętności czytelnicze na podobnym poziomie, w podobnym czasie, a mimo to w indywidualnym tempie.

Stosowane metody i formy pracy są nowoczesne i zapewniają wychowankom atrakcyjny, twórczy i aktywny sposób na osiąganie sukcesów rozwojowych.

Obok tego pojawiają się także elementy innych form działania, związane z nauką i pracą:

- gry dydaktyczne,
- spacery, wycieczki,
- czynności samoobsługowe dzieci,
- prace dzieci związane z doświadczeniami i eksperymentowaniem,
- organizowanie uroczystości przedszkolnych,
- kontakty nauczyciela z dzieckiem w różnych sytuacjach.

Metody Ewy i Feliksa Przyłubskich, Ireny Majchrzak oraz Ewy Arciszewskiej wymienione i opisane w programie, wskazują wyłącznie na elementy wykorzystania ich w pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym.

Praca z proponowanym programem „Esy-Floresy” powinna być dobrze zaplanowana i przemyślana przez nauczyciela.

Pomocne mogą okazać się opracowane przewodniki z przygotowanymi miesięcznymi planami pracy, podzielonymi na tygodniowe tematy kompleksowe oraz tematy dzienne. W realizacji zadań edukacyjnych wielkim wsparciem dla pracy nauczyciela są również teczki 2-latka (pierwsze na rynku edukacyjnym), 3-latka, 4-latka i 5-latka.

RAMOWY ROZKŁAD DNIA DLA DZIECI MŁODSZYCH PRZEBYWAJĄCYCH W PRZEDSZKOLU 11 GODZIN

6:00–8:30	Schodzenie się dzieci do przedszkola. Zabawy dowolne według pomysłów dzieci.
8:30–8:45	Zabawy integrujące grupę. Ćwiczenia ogólnorozwojowe. Rozmowy kierowane na różne tematy, zgodnie z zainteresowaniem dzieci. Zabawa ruchowa.
8:45–9:00	Przygotowanie do śniadania.
9:00–9:30	Śniadanie
9:30–9:50	Realizacja zadań edukacyjnych przez zajęcia z całą grupą.
9:50–11:30	Spacery, zabawy dowolne na placu przedszkolnym lub w sali. Zabawy ruchowe.
11:30–12:15	Przygotowanie do obiadu. Obiad.
12:15- 12:30	Przygotowanie do leżakowania.
12:30–14:00	Leżakowanie
14:00–14:20	Przygotowanie do podwieczorku. Podwieczorek.
14:20–17:00	Ćwiczenia indywidualne z dziećmi, dostosowane do ich możliwości. Słuchanie opowiadań na podstawie literatury dziecięcej. Zabawy dowolne zgodnie z zainteresowaniami dzieci. Rozchodzenie się dzieci do domów.

RAMOWY ROZKŁAD DNIA DLA DZIECI STARSZYCH PRZEBYWAJĄCYCH W PRZEDSZKOLU 11 GODZIN

6:00–8:30	Schodzenie się dzieci do przedszkola. Zabawy dowolne według pomysłów dzieci.
8:30–8:45	Zabawy integrujące grupę. Ćwiczenia ogólnokształcące. Rozmowy kierowane na tematy zgodnie z zainteresowaniem dzieci. Ćwiczenia poranne.
8:45–9:00	Przygotowanie do śniadania.
9:00–9:15	Śniadanie
9:15–11:00	Realizacja zadań edukacyjnych przez zajęcia z całą grupą.
11:00–11:45	Spacery, zabawy dowolne na świeżym powietrzu (np. w ogrodzie, w parku) lub w sali, ćwiczenia gimnastyczne.
11:45–12:00	Przygotowanie do obiadu.
12:00–12:30	Obiad
12:30–12:45	Ćwiczenia relaksacyjne.
12:45–13:30	Zabawy dydaktyczne, ćwiczenia graficzne, utrwalanie poznanych wierszy, piosenek. Słuchanie opowiadań nauczyciela na podstawie literatury dziecięcej, (ewentualnie czytanie fragmentów książeczek) w sali lub na placu przedszkolnym.
13:30–13:45	Przygotowanie podwieczorku.
13:45–14:00	Podwieczorek
14:00–17:00	Ćwiczenia indywidualne z dziećmi, dostosowane do ich możliwości i potrzeb. Zajęcia dodatkowe dla dzieci o szczególnych zainteresowaniach.

Warto zauważyć, że, zgodnie z podstawą programową, proporcje zagospodarowania czasu przebywania w przedszkolu w rozliczeniu tygodniowym wynoszą:

1) „co najmniej jedną piątą czasu należy przeznaczyć na zabawę (w tym czasie dzieci bawią się swobodnie);
2) co najmniej jedną piątą czasu (w przypadku młodszych dzieci – jedną czwartą czasu) dzieci spędzają w ogrodzie przedszkolnym, na boisku, w parku itp. (organizowane są tam gry i zabawy ruchowe, zajęcia sportowe, obserwacje przyrodnicze, prace gospodarcze, porządkowe i ogrodnicze itd.);
3) najwyżej jedną piątą czasu zajmują różnego typu zajęcia dydaktyczne, realizowane według wybranego programu wychowania przedszkolnego;
4) pozostały czas – dwie piąte czasu nauczyciel może dowolnie zagospodarować (w tej puli czasu mieszczą się jednak czynności opiekuńcze, samoobsługowe, organizacyjne i inne)".

W ciągu całego dnia w sposób naturalny mogą być realizowane treści niniejszego programu z zastosowaniem odpowiednio dobranych przez nauczyciela metod i form pracy.

TREŚCI EDUKACYJNE

Aktywność poznawcza

- **pojęcia matematyczne** (obszary z podstawy programowej wychowania przedszkolnego: 4,10,13),
- **poznajemy przyrodę** (obszary z podstawy programowej wychowania przedszkolnego: 1,6,10,11,12),
- **orientacja przestrzenna:**
  - określanie położenia przedmiotów w przestrzeni (nad, pod, przed, za, obok, itp.),
  - wprowadzenie kierunków w przestrzeni: w dół, w górę, do przodu, przed siebie, cofnąć się, do tyłu,
  - poruszanie się we wskazanym kierunku, zgodnie z instrukcją,
  - wskazywanie prawej i lewej strony swojego ciała,
  - nazywanie i wskazywanie części ciała, nazywanie pojedynczych i podwójnych części własnego ciała,
  - wskazywanie kierunków w przestrzeni w odniesieniu do własnego ciała: w prawo, w lewo, po prawej stronie, po lewej stronie;
- **porównywanie i grupowanie:**
  - porównywanie przedmiotów ze zwróceniem uwagi na różnice i podobieństwa (jedna cecha, kilka cech, przeznaczenie),
  - porównywanie ciężaru przedmiotów (w sytuacjach praktycznych), pojemności z wykorzystaniem naczyń o różnych kształtach, długości przy użyciu wspólnej miary (kroki, sznurek, ołówek, linijki, miary krawieckiej itp.),
  - porównywanie szerokości, grubości, wysokości,
  - grupowanie przedmiotów zgodnie z przyjętymi kryteriami (materiał z którego zostały wykonane, przeznaczenia, wielkości, kształtu, koloru, ciężaru itp.),
  - klasyfikowanie przedmiotów według cech jakościowych,
  - porządkowanie przedmiotów rosnąco i malejąco z wykorzystaniem pojęć: mały, mniejszy, najmniejszy; duży, większy, największy; taki sam; ciężki, lekki; cięższy, lżejszy; długi, dłuższy, najdłuższy; krótki, krótszy, najkrótszy,
  - szacowanie „na oko" i z wykorzystaniem określeń: dużo, mało, tyle samo, mniej, więcej,
  - tworzenie zbiorów ze względu na wspólną cechę elementów,
  - porządkowanie zbiorów z uwagi na liczebność elementów,
  - tworzenie podzbiorów według różnych cech elementów;
- **przewidywanie czynności manipulacyjnych i łączenie przyczyny ze skutkiem:**
  - składanie całości z części,
  - przekładanie konkretnych sytuacji na działania matematyczne,
  - łączenie zdarzeń w ciąg logicznych następstw,
  - planowanie czynności;
- **konstruowanie i tworzenie kompozycji:**
  - budowanie z klocków zamkniętych kształtów w układzie poziomym i pionowym,
  - tworzenie budowli przestrzennych z wykorzystaniem klocków o różnych kształtach i wielkościach;
- **liczenie:**
  - posługiwanie się liczebnikami głównymi i porządkowymi w dostępnym mu zakresie,
  - liczenie i przeliczanie przedmiotów, elementów zbioru, konkretów w zakresie 10 i więcej,
  - doliczanie, odliczanie przedmiotów,
  - porównywanie liczebności zbiorów,

- dodawanie i odejmowanie w dostępnym zakresie na konkretach,
- rozróżnianie błędnego liczenia od poprawnego,
- czytanie cyfr oznaczających liczby: 0,1,2,3,4,5,6,7,8,9 oraz znaków +, – , = , < , >
- tworzenie zapisów do konkretnych praktycznych czynności,
- stosowanie określenia „para”,
- rozwiązywanie prostych zadań;

• **figury geometryczne:**
- wielozmysłowe i czynnościowe poznawanie figur płaskich i przestrzennych, używanie ich nazw (koło, kwadrat, prostokąt, trójkąt, wielokąt, kula, sześcian),
- odwzorowywanie kształtu figur za pomocą dostępnego materiału (plastelina, sznurek, wycinanie z papieru),
- rysowanie figur po śladzie,
- rozpoznawanie i wskazywanie figur geometrycznych w otoczeniu,
- tworzenie kompozycji z figur geometrycznych płaskich i przestrzennych,
- dostrzeganie symetrii w figurach (tworzenie nowych figur poprzez składanie wzdłuż osi symetrii danej figury),
- dostrzeganie osi symetrii występujących w naturze (skrzydła motyla);

• **rytmy i pojęcia związane ze zmianami zachodzącymi w czasie:**
- badanie i tworzenie szeregów rytmicznych,
- dostrzeganie i ustalanie prawidłowości i odtwarzanie rytmów słuchowo i wzrokowo,
- zapoznanie z pojęciami określającymi czas: teraz, potem, przedtem, długo, krótko, dzisiaj, jutro, wczoraj,
- zapoznanie z pojęciami określającymi pory dnia: rano, południe, wieczór,
- zapoznanie z pojęciami: godzina, dzień, noc, doba, tydzień, miesiąc, rok,
- dostrzeganie stałego następstwa dnia i nocy, pór roku, dni tygodnia, miesięcy w roku,
- nazywanie pór roku, dni tygodnia z zachowaniem właściwej kolejności,
- zapoznanie z narzędziami do pomiaru czasu;

• **poznawanie i wyjaśnianie zjawisk:**
- obserwowanie zjawisk przyrodniczych, opisywanie przyczyny i skutku ich powstawania przez przeprowadzanie doświadczeń (deszcz, tęcza),
- prowadzenie doświadczeń w celu ukazania właściwości różnych ciał: rozpuszczalność w wodzie (sól, cukier), tonięcie przedmiotów, unoszenie się na wodzie lub w powietrzu,
- zabawy z wodą – obserwacja koloru, smaku, temperatury i związane z tym stany skupienia (ciecz, lód, para wodna),
- zapoznanie z cechami i właściwościami różnych materiałów: papier, plastik, drewno, metal,
- światło i cień, obserwacja cienia w ciągu dnia,
- obserwacja ruchów powietrza i eksperymenty z ruchem powietrza w pomieszczeniach i na dworze,
- nagrywanie, odtwarzanie i rozpoznawanie otaczających nas dźwięków (dźwięki wydawane przez naturę i dźwięki tworzone przez człowieka,
- samodzielne eksperymentowanie na podstawie zdobytych wiadomości;

• **pogoda w różnych porach roku:**
- rozpoznawanie i nazywanie zjawisk atmosferycznych typowych dla pór roku,
- wskazywanie charakterystycznych cech wiosny, lata, jesieni, zimy,
- obserwowanie i rejestrowanie elementów pogody,
- prowadzenie kalendarza pogody,
- konfrontowanie obserwacji pogody z przewidywaniami i prognozą,

- zapoznanie z różnymi sposobami ochrony przed negatywnymi skutkami pogody,
- rozumienie wpływu pogody na życie roślin, zwierząt i ludzi;

• **środowiska przyrodnicze:**
- wielozmysłowy kontakt z przyrodą w najbliższym otoczeniu dziecka,
- rozpoznawanie ekosystemów w najbliższej okolicy: park, las, pole, łąka, sad, jezioro, staw, rzeka, ogród warzywny,
- obserwowanie różnych środowisk przyrodniczych w różnych porach roku,
- wskazywanie cech różniących poznawane środowiska,
- zapoznanie ze zwierzętami, ich wyglądem, budową, sposobem rozmnażania, zachowaniem i sposobem przystosowania się do warunków w różnych porach roku,
- zapoznanie ze zwierzętami hodowanymi przez człowieka i dziko żyjącymi,
- rozumienie pojęć: ptaki, ssaki, gady,
- zapoznanie ze zwierzętami żyjącymi w innych krajach,
- określanie części jadalnych roślin,
- poznanie różnych gatunków owoców i warzyw: rozpoznawanie i nazywanie,
- poznawanie roślin użytkowych: ziół, zbóż, warzyw,
- gromadzenie okazów przyrodniczych,
- zapoznanie z pracą człowieka związaną z uprawą roślin i hodowlą zwierząt;

• **postawa wobec roślin i zwierząt:**
- wskazywanie warunków niezbędnych dla prawidłowego wzrostu rośliny (gleba, wilgotność, temperatura, światło),
- opieka nad roślinami w kąciku przyrody,
- obserwacja cyklu wzrostu rośliny na podstawie prowadzonych doświadczeń,
- uczestnictwo w pracach w ogródku przedszkolnym,
- zabezpieczanie roślin przed mrozem,
- wskazywanie warunków niezbędnych do rozwoju zwierząt (przestrzeń, bezpieczeństwo, pożywienie),
- opieka nad zwierzętami hodowanymi w domu,
- dokarmianie ptaków zimą;

• **ochrona środowiska:**
- zapoznanie z roślinami i zwierzętami chronionymi,
- gromadzenie doświadczeń związanych z ochroną przyrody (oszczędzanie papieru, wody, energii elektrycznej, segregacja śmieci, sadzenie drzewek),
- uczestniczenie w akcjach propagujących ochronę środowiska,
- zapoznanie z niebezpieczeństwami, jakie niosą pożary, huragany, powodzie, susze,
- pomoc zwierzętom w schroniskach,
- dostrzeganie konieczności właściwego zachowania się w parku, lesie,
- przestrzeganie zasad szanowania przyrody.

Aktywność językowa

(obszary z podstawy programowej wychowania przedszkolnego: 1, 3, 4, 11, 12, 14, 15)

• **porozumiewanie się:**
- wypowiadanie się na określony lub dowolny temat,
- opowiadanie o przebiegu zdarzeń w logiczny sposób uwzględniając zależności przyczynowo- skutkowe,
- wypowiadanie się na temat utworów literackich, ilustracji, historyjek obrazkowych, oglądanych filmów, spektakli teatralnych,

- nadawanie tytułów ilustracjom, historyjkom obrazkowym,
- prowadzenie rozmów, przekazywanie informacji, dzielenie się spostrzeżeniami i doświadczeniami,
- porozumiewanie się za pomocą mowy ciała: gest, mimika, ruch,
- wypowiadanie się płynne z zastosowaniem właściwej intonacji,
- uważne słuchanie poleceń i wypowiedzi innych,
- mówienie o swoich potrzebach, uczuciach, spostrzeżeniach i decyzjach,
- opowiadanie o własnych przygodach ze wskazaniem przyczyny i skutki wydarzeń,
- układanie historyjek obrazkowych,
- układanie dalszego ciągu opowiadania lub historyjki obrazkowej,
- zadawanie pytań w celu uzyskania informacji;

• **rozumienie informacji:**
- rozpoznawanie swojego znaczka w szatni, łazience, szufladzie, półce, przyborach,
- rozumienie znaczenia wybranych znaków drogowych,
- zapoznanie z oznaczeniami niebezpiecznych miejsc,
- rozpoznawanie symboli elementów pogody,
- rozpoznawanie napisów oznaczających ważne instytucje,
- rozumienie prostych znaków umownych stosowanych w zabawach i grach planszowych,
- rozpoznawanie napisu oznaczającego imię,
- rozpoznawanie wyrazów w połączeniu z obrazkiem lub przedmiotem;

• **poprawność pod względem gramatycznym, fleksyjnym i składniowym:**
- stosowanie prawidłowych form czasownika w odniesieniu do wykonywanych czynności,
- budowanie dłuższych wypowiedzi z zastosowaniem zdań rozwiniętych,
- stosowanie prawidłowych konstrukcji składniowych: zdania proste, złożone, równoważniki,
- różnicowanie zdań, (modulacja głosu),
- prawidłowe stosowanie wyrażeń przyimkowych (na, pod, do, przed, za, obok, zza);

• **rozwijanie poprawnej mowy:**
- wyraźne wypowiadanie dźwięków w mowie potocznej,
- ćwiczenie prawidłowej artykulacji głosek,
- ćwiczenia oddechowe, rozruszanie przepony, pogłębienie oddechu, wdech nosem, wydech ustami, dmuchanie na przedmioty, nadmuchiwanie baloników, itp.,
- ćwiczenia doskonalące sprawność narządów artykulacyjnych, mięśni narządów mowy, warg, szczęk, języka, podniebienia,
- rytmizowanie tekstów,
- naśladowanie słyszanych głosów, porównywanie, różnicowanie i naśladowanie dźwięków otoczenia,
- ćwiczenia słuchu fonematycznego; wyróżnianie, rozpoznawanie i powtarzanie głosek w nagłosie, śródgłosie, wygłosie, analiza i synteza słuchowa wyrazów;

• **rozwijanie percepcji wzrokowej i słuchowej, przygotowanie do czytania:**
- oglądanie i wypowiadanie się na temat obrazka,
- obserwowanie i opisywanie otoczenia, przedmiotów, ludzi,
- porównywanie przedmiotów, wskazywanie podobieństw i różnic,
- składanie obrazka z części, układanie puzzli,
- wskazywanie na ilustracji, zdjęciu opisywanych elementów,
- wyodrębnianie pewnych elementów z całości i składanie ich w całość,
- kierowanie spostrzeżeniami dzieci w pracy z ilustracją, historyjką obrazkową, książką,
- układanie klocków według wzoru,

- tworzenie własnych kompozycji,
- nazywanie i rozpoznawanie dźwięków z najbliższego otoczenia,
- określanie kierunku z którego pochodzi dźwięk,
- naśladowanie słyszanych dźwięków,
- zapamiętywanie i odtwarzanie szeregu dźwięków,
- odwzorowywanie rytmów graficznych i dźwiękowych,
- dzielenie wyrazów na głoski:
  ✓ wyodrębnianie wszystkich głosek w wyrazie,
  ✓ wyodrębnianie głosek na początku, na końcu, w środku wyrazu,
  ✓ liczenie głosek w wyrazie i budowanie modelu wyrazu,
  ✓ różnicowanie głosek (laska – maska), przestawianie głosek (sok – kos);
- dzielenie wyrazów na sylaby:
  ✓ analiza i synteza sylab,
  ✓ wystukiwanie, wyklaskiwanie liczby sylab w danym wyrazie;
- dzielenie zdania na wyrazy:
  ✓ przeliczanie wyrazów w zdaniu,
  ✓ wyodrębnianie zdań w mowie potocznej;
- wyszukiwanie rymów, wskazywanie wyrazu, który się nie rymuje, dobieranie rymu do wyrazu,
- kształtowanie pojęcia symbolu graficznego,
- rozpoznawanie i rozumienie symboli prostych znaków drogowych, prostych znaków umownych stosowanych w grach i zabawach, rebusy rysunkowe,
- zapoznanie z literami wprowadzanymi według alternatywnych metod zabawowych,
- globalne odczytywanie swoich imion, prostych wyrazów w połączeniu z obrazkiem lub konkretem,
- wyszukiwanie ilustracji lub przedmiotu do wyrazu;

• **doskonalenie sprawności manualnej, przygotowanie do pisania:**
- rysowanie,
- wycinanie,
- dekorowanie,
- lepienie,
- wyklejanie,
- stemplowanie,
- wyszywanie, przyszywanie,
- nawlekanie,
- układanie wzorów,
- konstruowanie,
- uczestniczenie w „zabawach paluszkowych”,
- wykonywanie prac wymagających drobnych i precyzyjnych czynności manipulacyjnych,
- ćwiczenia nadgarstka, dłoni, palców,
- określanie kierunków na kartce,
- ćwiczenia w prawidłowym posługiwaniu się przyborami do pisania oraz plastycznymi,
- kreślenie szlaków literopodobnych na dużej kartce,
- ćwiczenia w zachowaniu prawidłowego kierunku od strony lewej do prawej w trakcie rysowania, pisania po śladzie, układania wzorów w układzie pasowym;

• **rozwijanie zainteresowań utworem literackim, książką, ilustracją:**
- budzenie zainteresowań czytelniczych przez codzienny kontakt z literaturą dziecięcą,
- słuchanie czytanych przez nauczyciela wierszy, opowiadań, baśni, bajek, legend,

– wypowiadanie się na temat wysłuchanego utworu,
– odtwarzanie treści opowiadania zgodnie z kolejnością zdarzeń,
– próby oceny postępowania bohaterów,
– próby formułowania myśli przewodniej wysłuchanego utworu,
– opowiadanie historyjek obrazkowych i ilustracji z książek,
– rysowanie i tworzenie własnych książeczek i historyjek,
– tworzenie w sali kącika czytelniczego z ulubionymi książeczkami i czasopismami,
– oglądanie czasopism dziecięcych, słuchanie czytanych przez nauczyciela tekstów, rozwiązywanie zagadek, rebusów, krzyżówek,
– uczestnictwo w wycieczce do biblioteki, księgarni,
– zapoznanie z kolejnymi etapami powstawania książki,
– kształtowanie szacunku do książki i właściwego korzystania z niej,
– oglądanie przedstawień teatralnych,
– przygotowywanie przedstawień i inscenizacji,
– angażowanie dzieci do przygotowywania scenografii, rekwizytów, kostiumów.

Aktywność artystyczna – różne formy plastyczne
(obszary z podstawy programowej wychowania przedszkolnego: 6, 9, 10)

- **muzyka, śpiew, taniec i pląsy** (obszary z podstawy programowej wychowania przedszkolnego: 1, 5, 7, 8)
- **dziecko widzem i aktorem** (obszary z podstawy programowej wychowania przedszkolnego: 3, 7, 8, 9)
- **obcowanie ze sztuką:**
  – zapoznanie ze sztuka ludową własnego regionu,
  – zapoznanie ze sztuką ludową innych regionów naszej ojczyzny,
  – zwiedzanie wystaw, muzeów, galerii, skansenów, warsztatów i pracowni artystów,
  – zapoznanie z zabytkami znajdującymi się w miejscu zamieszkania i okolicy,
  – oglądanie ilustracji, zdjęć, reprodukcji, obrazów, rzeźb i innych dzieł oraz prowadzenie rozmów na ich temat,
  – rozpoznawanie wybranych pomników i budowli o charakterystycznej architekturze,
  – zapoznanie z pojęciami związanymi ze sztuką malarską, rzeźbą, architekturą,
  – zapoznanie z twórczością i dziełami wybitnych artystów malarzy, rzeźbiarzy według zainteresowań dzieci i potrzeb;
- **środki wyrazu:**
  – dostrzeganie bogactwa barw i odcieni w przyrodzie i otoczeniu w różnych porach dnia i roku,
  – zapoznanie z barwami podstawowymi,
  – tworzenie barw pochodnych, eksperymentowanie z kolorem,
  – zapoznanie z barwami ciepłymi i zimnymi,
  – porównywanie barw, łączenie ich i rozróżnianie stopnia ich nasycenia,
  – wyrażanie stanów emocjonalnych za pomocą barw;
- **techniki plastyczne i techniczne:**
  – poznawanie nowatorskich technik plastycznych,
  – rysowanie kredkami ołówkowymi, świecowymi, pastelami suchymi, olejnymi, flamastrami, mazakami, ołówkiem, węglem, kredą, świecą, patykiem,
  – malowanie farbami plakatowymi, akwarelowymi, klejowymi, tuszem, pastą do zębów oraz mieszankami,
  – malowanie palcami, dłonią, gąbką i innymi narzędziami,

- stemplowanie,
- zabawy kreską i plamą,
- malowanie i rysowanie na różnych rodzajach papieru, płótnie, szkle, drewnie, kamieniu,
- wycinanie z kolorowego papieru, z materiałów tekstylnych,
- wyklejanie z wykorzystaniem kolorowego papieru, bibuły, plasteliny, materiałów tekstylnych, materiałów przyrodniczych,
- wydzieranie z kolorowego papieru, gazet,
- collage – badanie sposobów łączenia różnych materiałów,
- składanie papieru – papieroplastyka, orgiami z kółek i kwadratów,
- decoupage – ozdabianie przedmiotów techniką serwetkową,
- lepienie z gliny, plasteliny, modeliny, masy solnej i papierowej,
- konstruowanie i montowanie przedmiotów z gotowych elementów oraz z wykorzystaniem surowców wtórnych i materiałów przyrodniczych,
- tworzenie makiet i modeli,
- zabawy badawcze i proste eksperymenty;

• **działalność twórcza:**
- projektowanie prac plastycznych,
- przedstawianie ludzi i świata przyrody,
- wykonywanie prac plastycznych na tematy dowolne i określone przez nauczyciela,
- wykonywanie prac na tematy fantastyczne i abstrakcyjne,
- wykonywanie prac inspirowanych muzyką,
- ilustrowanie bajek i opowiadań,
- projektowanie pokoju, kącika zabaw, parku,
- omawianie własnej twórczości i kolegów,
- wykonywanie elementów dekoracyjnych,
- zespołowe wykonywanie prac,
- tworzenie upominków dla członków rodziny,
- tworzenie budowli – łączenie różnych materiałów,
- badanie właściwości różnych materiałów plastycznych i narzędzi;

• **świat techniki:**
- poznanie środków lokomocji,
- poznanie zasad działania różnych zabawek mechanicznych,
- nazywanie urządzeń technicznych w sali przedszkolnej,
- nazywanie wybranych urządzeń wykorzystywanych w życiu codziennym, obsługa i określanie ich przeznaczenia,
- rozpoznawanie, nazywanie i obsługa telefonu stacjonarnego, komórkowego, aparatu fotograficznego, CD, DVD, komputera,
- zapoznanie z ważnymi dla życia odkryciami i wynalazkami,
- zapoznanie ze sposobem wytwarzania prądu elektrycznego,
- zachowanie ostrożności w kontaktach z urządzeniami elektrycznymi i mechanicznymi;

• **śpiew:**
- powtarzanie głosem prostych melodii,
- śpiewanie piosenek z repertuaru dziecięcego, ludowego,
- wykonywanie śpiewanek, rymowanek,
- ćwiczenia oddechowe, emisyjne, intonacyjne z wykorzystaniem zabaw,
- wykorzystywanie w improwizacjach muzycznych wyrazów dźwiękonaśladowczych i odgłosów zwierząt;

- **ruch przy muzyce:**
  - wyrażanie nastroju i charakteru muzyki przez pląsanie i taniec,
  - zabawy ruchowe ze śpiewem,
  - reagowanie ruchem na zmianę tempa i dynamiki, artykulacji i barwy muzyki,
  - ilustrowanie ruchem słuchanych piosenek, opowiadań, bajek,
  - nauka wybranych tańców ludowych: krakowiaka, kujawiaka, walczyka, poleczki,
  - tworzenie własnych układów rytmicznych i tanecznych;
- **instrumenty:**
  - rozpoznawanie po brzmieniu i nazywanie instrumentów perkusyjnych,
  - gra na instrumentach w małych grupach i indywidualnie podczas ćwiczeń ruchowych, rytmicznych i słuchowych,
  - gra na instrumentach alternatywnych, np. wykonanych przez dzieci;
- **percepcja:**
  - świadome i aktywne słuchanie muzyki,
  - słuchanie i rozpoznawanie dźwięków z otoczenia,
  - słuchanie piosenek, muzyki relaksacyjnej, ludowej, poważnej (instrumentalnej i wokalnej),
  - uczestniczenie w koncertach muzycznych odbywających się w przedszkolu i poza nim,
  - zapoznanie z sylwetkami wielkich polskich kompozytorów;
- **inwencja twórcza dziecka:**
  - improwizacje wokalne, instrumentalne, ruchowe,
  - ćwiczenia i zabawy rozwijające pamięć muzyczną,
  - zabawy pantomimiczne,
  - łączenie różnych form ekspresji: plastycznej, muzycznej, ruchowej,
  - uczestniczenie w zajęciach prowadzonych z wykorzystaniem metody C. Orffa, R. Labana, A. i M. Kniessów, W. Sherborne;
- **spotkania z teatrem:**
  - poznanie różnych form teatralnych przez udział w spektaklach i widowiskach teatralnych,
  - poznawanie elementów sztuki teatralnej: scenariusz, scenografia, rola, ruch,
  - spotkania z twórcami sztuki teatralnej: aktor, reżyser, scenograf, kostiumolog, charakteryzator,
  - kształtowanie umiejętności dokonywania oceny własnej oglądanych spektakli, ocena postępowania głównych bohaterów, pozytywne i negatywne cechy zachowania postaci, wątki humorystyczne i tragiczne,
  - wdrażanie zasad właściwego zachowania się w teatrze;
- **zabawy w teatr:**
  - nabywanie umiejętności przekazywania informacji za pomocą gestu, mimiki, ruchu,
  - recytacja wierszy indywidualnie i w grupie,
  - odgrywanie scenek na podstawie utworu literackiego lub własnego pomysłu,
  - spontaniczna działalność zabawowa,
  - inspirowanie zabaw tematycznych,
  - rozwiązywanie i pokazywanie zagadek pantomimicznych,
  - wykorzystywanie technik dramowych: stop-klatka, tworzenie pomników, etiudy dramowe, wywiady, rozmowy, swobodna improwizacja,
  - podejmowanie określonej w zabawie roli i realizowanie jej według własnego pomysłu,
  - nabywanie umiejętności aktorskich przez pełnienie określonej roli, próby identyfikacji z graną postacią,
  - uczenie się sposobu właściwej interpretacji danej roli – wykorzystanie mimiki, ruchu, gestu, dykcji,

- ćwiczenia emisji głosu, ekspresja językowa, praca nad oddechem, głośne i wyraziste mówienie,
- posługiwanie się rekwizytami, zgodnie z intencją interpretacyjną,
- tworzenie scenografii: kostiumy, dekoracja, rekwizyty,
- zapoznanie z etapami przygotowania inscenizacji,
- wspólne przygotowywanie inscenizacji,
- aktywne uczestniczenie w imprezach plenerowych – prezentowanie swoich umiejętności aktorskich.

Aktywność społeczna (obszary z podstawy programowej wychowania przedszkolnego: 1, 2, 14, 15)

- **życie w rodzinie:**
  - kształtowanie rozumienia pojęć: rodzina, rodzice, rodzeństwo, dom rodzinny,
  - nazywanie i rozpoznawanie członków rodziny,
  - określanie stopnia pokrewieństwa,
  - znajomość swojego imienia i nazwiska, umiejętność przedstawienia się,
  - znajomość adresu zamieszkania,
  - nabywanie wiedzy na temat komu i w jakich sytuacjach można podawać informacje o sobie,
  - zbieranie informacji dotyczących dzieciństwa rodziców i dziadków,
  - poznawanie i kultywowanie tradycji rodzinnych,
  - nabywanie wiedzy na temat członków rodziny: ich wyglądu, zainteresowań, zawodów,
  - opisywanie swojego wyglądu, poprawne nazywanie części ciała,
  - poznawanie i określanie swoich cech charakteru,
  - próby oceny zachowania i działalności swojej i innych,
  - rozumienie potrzeb członków rodziny,
  - nazywanie i wyrażanie uczuć w kontaktach z członkami rodziny: miłość, szacunek, przywiązanie, radość, smutek, żal, gniew, strach, złość,
  - umiejętność słuchania innych,
  - umiejętność prowadzenia rozmowy z członkami rodziny,
  - okazywanie zainteresowania problemami innych,
  - okazywanie szacunku osobom starszym,
  - umiejętność komunikowania się z osobami chorymi, niepełnosprawnymi – egoizm, altruizm,
  - uczestniczenie w uroczystościach rodzinnych,
  - wspólne przygotowywanie uroczystości z okazji różnych świąt: Dzień Matki, Dzień Ojca, Dzień Babci i Dziadka, Boże Narodzenie, Dzień Dziecka,
  - nabywanie umiejętności czerpania radości z obdarowywania innych na przykład drobnymi, przygotowanymi samodzielnie upominkami;
- **życie w przedszkolu:**
  - zapoznanie z pomieszczeniami w przedszkolu i ich przeznaczeniem,
  - znajomość pracowników przedszkola, ich imiona i nazwiska,
  - znajomość kolegów i koleżanek,
  - określanie różnic w wyglądzie kolegów i koleżanek,
  - porównywanie własnego wyglądu i innych dzieci,
  - stosowanie zwrotów grzecznościowych w kontaktach z dziećmi i dorosłymi,
  - cierpliwie i z uwagą słuchanie wypowiedzi kolegów i osób dorosłych,
  - organizowanie zabaw i współdziałanie z innymi dziećmi,
  - respektowanie ustalonych zasad w czasie zabaw i w grach zespołowych,

- przestrzeganie umów,
- kształcenie umiejętności reagowania na polecenia i prośby nauczyciela,
- rozwiązywanie konfliktów w sposób ugodowy,
- zapoznanie z bezpiecznymi sposobami rozładowywania negatywnych emocji,
- podejmowanie działań na rzecz innych,
- wypełnianie narzuconych obowiązków lub podjętych z własnej inicjatywy: obowiązki dyżurnego, opieka nad roślinami, karmienie rybek, itp.,
- szanowanie swojej i cudzej własności,
- kształtowanie umiejętności radzenia sobie w różnych, nawet trudnych sytuacjach,
- kształcenie nawyku utrzymywania porządku w miejscu pracy, zabawy,
- troska o stan zabawek, sprzętów, mebli,
- kształcenie umiejętności zachowania bezpieczeństwa w kontaktach z osobami obcymi,
- kształcenie umiejętności szukania pomocy w sytuacjach zagrożenia;

• **nawyki higieniczne i kulturalne:**
- rozumie i zna zasady korzystania z przyborów toaletowych,
- rozumie konieczność mycia rąk przed każdym posiłkiem, po powrocie z placu zabaw, po skorzystaniu z toalety,
- kształcenie nawyku systematycznego mycia zębów przynajmniej dwa razy dziennie,
- dbanie o czystość osobistą: kąpiel, czesanie, zmiana bielizny,
- zwracanie uwagi na estetykę swojego wyglądu,
- właściwe zachowanie podczas kaszlu, kichania,
- estetyczne nakrywanie do stołu;

• **czynności samoobsługowe:**
- kształcenie nawyku właściwego zachowania się przy stole w trakcie spożywania posiłków,
- samodzielne posługiwanie się sztućcami,
- samodzielne wkładanie i zdejmowanie podstawowych części garderoby,
- samodzielne zawiązywanie butów, zapinanie guzików, zasuwanie zamka błyskawicznego,
- samodzielne korzystanie z toalety,
- rozpoznawanie swoich rzeczy osobistych,
- pilnowanie swoich rzeczy w czasie spacerów, wycieczek;

• **zainteresowanie krajem i regionem:**
- uświadamianie dzieciom, że kraj, w którym mieszkają, to Polska i że są Polakami,
- kształtowanie tożsamości narodowej,
- wskazywanie położenia Polski na mapie Europy,
- zapoznanie z legendą o powstaniu państwa polskiego,
- rozpoznawanie i nazywanie symboli narodowych: godło, hymn, flaga,
- poznanie najstarszych miast Polski: legendy, zabytki,
- stolica Polski – Warszawa,
- rozróżnianie krajobrazów: nizinny, górski, nadmorski,
- poznanie sylwetek wielkich Polaków,
- zapoznanie z nazwą miejscowości, w której mieszka, położeniem na mapie Polski,
- rozpoznawanie herbu miejscowości lub regionu,
- nazywanie i rozpoznawanie najważniejszych miejsc i obiektów w miejscowości lub w najbliższej okolicy,
- zapoznanie z legendami związanymi z miejscem zamieszkania i zabytkami,
- zapoznanie instytucjami i urzędami znajdującymi się w najbliższej okolicy,
- regionalna muzyka, tańce, zwyczaje, stroje ludowe, gwara, kuchnia regionalna, sylwetki osób zasłużonych dla środowiska lokalnego i regionu,

– poznanie zawodów wykonywanych dawniej i dziś,
– poznanie tradycji związanych z niektórymi świętami narodowymi,
– interesowanie się historią Polski i aktualnymi wydarzeniami w kraju;

Aktywność ruchowa i zdrowotna
(obszary z podstawy programowej wychowania przedszkolnego: 2,5,6,13,14)

- **dbałość o zdrowie:**
  – rozróżnianie pojęć: zdrowie, choroba,
  – poszerzenie wiedzy na temat tego, co sprzyja, a co zagraża zdrowiu,
  – dostosowanie ubioru do warunków atmosferycznych,
  – unikanie zagrożeń związanych ze zmianami pogody; burza, silny wiatr,
  – przestrzeganie zasad zdrowego stylu życia,
  – rozumienie podstawowych zasad zdrowego odżywiania,
  – poznanie produktów, które są zdrowe i potrzebne do prawidłowego funkcjonowania organizmu, a które można spożywać tylko czasami,
  – uświadomienie konieczności spożywania owoców i warzyw,
  – dokładne mycie owoców i warzyw pod bieżącą wodą,
  – zapoznanie z domowymi środkami zapobiegawczo-leczniczymi: soki, zioła, miód, czosnek, syropy przygotowane przez rodziców,
  – ochrona przed zarażeniem, unikanie kontaktu z osobami chorymi,
  – troska o higienę słuchu i wzroku; właściwe oświetlenie, oglądanie telewizji w odpowiedniej odległości, unikanie hałasu,
  – rozumienie znaczenia przyjmowania lekarstw i poddawania się nieprzyjemnym zabiegom: szczepienia, opatrywanie skaleczeń, badania specjalistyczne,
  – zapoznanie z zawodami związanymi ze służbą zdrowia: lekarz, pielęgniarka, rehabilitant,
  – poznanie wybranych specjalności lekarskich,
  – rozumienie konieczności dbania o zęby,
  – przestrzeganie zasad higieny,
  – wietrzenie pomieszczeń,
  – częste przebywanie na świeżym powietrzu,
  – rozumienie znaczenia odpoczynku, relaksacji i snu dla zdrowie człowieka;
- **sprawność ruchowa:**
  – podejmowanie różnego rodzaju aktywności ruchowej,
  – organizowanie zabaw ruchowych, orientacyjno-porządkowych, gier i zabaw bieżnych, skocznych, ćwiczeń gimnastycznych z przyborami typowymi i nietypowymi,
  – ćwiczenia kształtujące właściwą postawę ciała,
  – kontrolowanie właściwej postawy w czasie stania, siedzenia, chodzenia, biegania,
  – ćwiczenia usprawniające zwinność i koordynację ruchów,
  – ćwiczenia usprawniające zachowanie równowagi,
  – ćwiczenia doskonalące podania i chwyty,
  – ćwiczenia wzmacniające mięśnie grzbietu,
  – uczestniczenie w grach zespołowych o określonych zasadach,
  – uczestniczenie w zabawach z elementami współzawodnictwa,
  – pokonywanie toru przeszkód w sali i w terenie,
  – poznanie sportów letnich i zimowych,
  – uczestniczenie w zorganizowanych formach aktywności: spacery, wycieczki, wspólne zabawy, gry, zajęcia sportowe;

- **bezpieczeństwo w czasie zabaw:**
  - przestrzeganie zasad warunkujących bezpieczeństwo własne i innych,
  - przestrzeganie zasad i reguł obowiązujących w grach i zabawach,
  - właściwe korzystanie ze sprzętu, zabawek w sali i ogrodzie przedszkolnym,
  - przestrzeganie zasad współdziałania z innymi i zdrowej rywalizacji,
  - zapoznanie z podstawowymi zasadami zachowania się na placu zabaw, w domu i w różnych środowiskach: nad wodą, w lesie, w górach, na jezdni, na terenie budowy,
  - rozróżnianie zabaw bezpiecznych i niebezpiecznych,
  - zapoznanie z przedmiotami i urządzeniami zagrażającymi zdrowiu i życiu,
  - przestrzeganie zakazu zbliżania się do włączonych maszyn i urządzeń,
  - samodzielne organizowanie przez dzieci w sposób bezpieczny czasu wolnego w przedszkolu, domu, na placu zabaw,
  - samodzielne wybieranie bezpiecznych miejsc do zabawy;
- **bezpieczeństwo na drodze:**
  - zapoznanie z zasadami właściwego zachowania się na drodze w terenie zabudowanym, niezabudowanym, na wsi, w mieście,
  - poznanie i przestrzeganie podstawowych zasad poruszania się po drogach: chodzimy prawą stroną chodnika, poboczem lewą stroną, po prawej stronie osoby dorosłej, trzymając ją za rękę,
  - zapoznanie z zasadami bezpiecznego przejścia przez jezdnię na przejściu z sygnalizacją świetną i bez niej,
  - poznanie wybranych znaków drogowych,
  - światła odblaskowe i ich znaczenie,
  - przestrzeganie zasad właściwego zachowania się w publicznych środkach transportu: bezpieczne wsiadanie, wysiadanie, trzymanie się poręczy, powstrzymywanie się od głośnych rozmów,
  - przestrzeganie zasad bezpieczeństwa podczas podróży samochodem: siedzenie w specjalnym foteliku, zapinanie pasów bezpieczeństwa, wsiadanie i wysiadanie zawsze od strony chodnika lub pobocza,
  - zorganizowanie spotkania z policjantem;
- **zagrożenia ze strony świata ludzi, zwierząt i roślin:**
  - zapoznanie z numerami alarmowymi: 997 – policja, 998 – straż pożarna, 999 – pogotowie ratunkowe, 112 – europejski numer alarmowy,
  - zauważanie sytuacji zagrożenia i umiejętność właściwego zachowania się w takich sytuacjach,
  - zachowywanie ograniczonego zaufania w stosunku do osób nieznajomych,
  - zapoznanie z zagrożeniami z związanymi z niekontrolowanym korzystaniem z Internetu,
  - uświadomienie zagrożeń związanych z poznawaniem ludzi w Internecie, udostępnianie swojego adresu zamieszkania, numeru telefonu,
  - informowanie rodziców o dziwnych zachowaniach osób dorosłych,
  - odmawianie osobie, która chce czymś poczęstować lub zaprasza na spacer czy przejażdżkę,
  - zachowanie ostrożności w kontaktach ze zwierzętami żyjącymi w okolicy domu i przedszkola,
  - zapoznanie z zawartością apteczki pierwszej pomocy ze zwróceniem uwagi, że zażywanie lekarstw może odbywać się tylko pod kontrolą dorosłych,
  - poznanie niebezpiecznych substancji i środków chemicznych,
  - zapoznanie z grzybami oślinami trującymi.

OBSERWACJE PEDAGOGICZNE I DIAGNOZA PRZEDSZKOLNA

Przedszkole, oprócz funkcji opiekuńczej, wychowawczej i dydaktycznej, pełni również funkcję diagnostyczną. Do zadań nauczycieli należy rozpoznawanie mocnych i słabych stron dzieci oraz planowanie pracy, tak aby zapewnić dziecku rozwój we wszystkich sferach. Podstawowe formy diagnostyczne w programie „Esy-floresy dziecięce sukcesy" to:

- obserwacja,
- analiza prac dzieci,
- rozmowy z dzieckiem,
- rozmowy z rodzicami.

Obserwacja (łac. observatio – uważne przyglądanie się czemuś, skupienie na czymś uwagi) – to metoda, której istotną cechą jest nieingerowanie w przebieg badanych zjawisk, a ograniczanie się do rejestrowania ich naturalnego przebiegu. Priorytetem takiej diagnozy jest myśl, że obserwujemy dziecko NIE PO TO, ABY JE OCENIAĆ, ALE PO TO, ABY JE POZNAĆ[1]. Obserwacja oparta jest na spostrzeganiu zachowań, umiejętności dziecka w różnych działaniach w przedszkolu i odnotowywaniu ich w arkuszu obserwacji. Opracowana propozycja arkusza obserwacji zawiera obszary wskazane w podstawie programowej wychowania przedszkolnego.

Program „Esy –floresy..." posiada wszystkie arkusze obserwacji dziecka, zarówno pięcioletniego, czteroletniego oraz trzyletniego. Na potrzeby tej publikacji zamieszczamy w niniejszym opracowaniu arkusz obserwacji dziecka pięcioletniego

[1] M. Karwowska-Struczyk, W. Hajnicz, *Obserwacja w poznawaniu dziecka,* Warszawa 1998, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, s. 8.

Arkusz obserwacji dziecka 5-letniego

Lp.	Zakres	Obserwacja I				Obserwacja II			
		tak	raczej tak	raczej nie	nie	tak	raczej tak	raczej nie	nie
Umiejętności społeczne									
1.	Podaje swoje imię i nazwisko, adres zamieszkania.								
2.	Używa zwrotów grzecznościowych.								
3.	Reaguje na polecenia nauczyciela.								
4.	Zna obowiązujące w grupie normy i stara się ich przestrzegać.								
5.	Zgodnie bawi się z rówieśnikami.								
6.	Nie dokucza i nie szydzi z kolegów i koleżanek.								
7.	Nie chwali się swoim bogactwem.								
Czynności samoobsługowe									
1.	Samodzielnie korzysta z toalety.								
2.	Właściwe zachowuje się przy stole podczas posiłku.								
3.	Prawidłowo trzyma sztućce.								
4.	Nakrywa do stołu i sprząta po sobie.								
5.	Samodzielnie ubiera się i rozbiera, nazywa części garderoby.								
6.	Porządkuje zabawki i miejsce pracy po zakończonych zajęciach.								
Rozwój mowy i myślenia									
1.	Stara się mówić poprawnie pod względem gramatycznym, fleksyjnym i składniowym.								
2.	Zadaje pytania.								
3.	Odpowiada na pytania.								
4.	Z uwagą słucha nauczyciela, kolegów.								
5.	Wygłasza z pamięci wiersze.								
6.	Opowiada treść historyjki obrazkowej (minimum 4-elementowej).								
7.	Wypowiada się zdaniami na znane tematy.								
Sprawność fizyczna									
1.	Samodzielnie wchodzi i schodzi po schodach.								
2.	Potrafi poruszać się na czworakach.								
3.	Potrafi skakać obunóż i na jednej nodze.								
4.	Swobodnie biega po sali, placu zabaw.								
5.	Ustawia się: • w kole								
	• w rzędzie								
	• w szeregu								
	• parami								
6.	Porusza się swobodnie, adekwatnie do sytuacji (warunków).								
7.	Chętnie uczestniczy w zajęciach ruchowych.								

Wychowanie zdrowotne									
1.	Potrafi wskazać na obrazkach produkty zdrowe dla dzieci.								
2.	Wie, co to jest choroba i że należy przyjmować lekarstwa.								
3.	Dba o higienę swojego ciała.								
Dbałość o bezpieczeństwo									
1.	Prosi o pomoc nauczyciela.								
2.	Wskazuje bezpieczne miejsca do zabaw.								
3.	Rozpoznaje sygnalizator świetlny – barwę czerwoną i zieloną, pasy.								
4.	Bezpiecznie zachowuje się w czasie wycieczek.								
Wychowanie przez sztukę									
1.	Naśladuje zwierzęta i postacie bajkowe.								
2.	Śpiewa prostą piosenkę.								
3.	Rozróżnia dźwięki ciche i głośne, wysokie i niskie.								
4.	Odróżnia głosy: męski, żeński.								
5.	Rozpoznaje dźwięki instrumentów muzycznych: bębenek, pianino, tamburyn, trójkąt.								
6.	Wykonuje prace plastyczne na omawiany temat.								
7.	Potrafi narysować postać człowieka.								
8.	Prawidłowo trzyma narzędzie pisarskie (ołówek, kredki) i malarskie (pędzel).								
9.	Lepi z plasteliny.								
10.	Tworzy kompozycje z gotowych elementów.								
11.	Rozpoznaje kolory (czerwony, niebieski, żółty, zielony, czarny, biały).								
Wychowanie techniczne									
1.	Wznosi wieżę z 8 klocków.								
2.	Konstruuje z klocków drewnianych i plastikowych; łączy je.								
3.	Uczestniczy w zabawach manipulacyjnych.								
4.	Nie dotyka urządzeń elektrycznych.								
5.	Przestrzega zasad bezpieczeństwa podczas majsterkowania.								
Rozumienie zjawisk przyrody									
1.	Obserwuje zmiany w przyrodzie związane z porą roku.								
2.	Rozpoznaje zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla poszczególnych pór roku.								
3.	Wskazuje ubrania charakterystyczne dla danej pory roku.								
Poszanowanie roślin i zwierząt									
1.	Rozpoznaje jabłko, gruszkę, śliwkę, banana, pomarańczę.								
2.	Rozpoznaje marchewkę, pomidora, ogórka, pietruszkę, sałatę, kapustę, cebulę, ziemniaka, paprykę.								
3.	Nazywa i rozpoznaje: • zwierzęta domowe: psa, kota								
	• zwierzęta hodowlane: krowę, kurę, konia, świnię, kaczkę								
	• zwierzęta leśne: sarnę, zająca, dzika, jeża, lisa.								
4	Wskazuje warunki potrzebne do rozwoju zwierząt.								
5.	Wymienia zmiany zachodzące w życiu roślin i zwierząt w kolejnych porach roku.								

Edukacja matematyczna									
1.	Poprawnie używa określeń: • góra – dół, • przód – tył • nad – pod • za mną, przede mną, z boku.								
2.	Stosuje określenia: duży, mały, gruby, cienki, krótki, długi , najwyższy, najniższy.								
3.	Zna proste sposoby mierzenia np. krokami.								
4.	Porównuje długość i stosuje określenia: długi – dłuższy, krótki – krótszy.								
5.	Rozpoznaje figury geometryczne: koło, trójkąt, prostokąt, kwadrat.								
6.	Porównuje liczebność zbiorów, posługuje się określeniami tyle samo, więcej, mniej.								
7.	Przelicza w zakresie 10.								
8.	Posługuje się liczebnikami od 1 do 10.								
9.	Wyznacza wynik dodawania i odejmowania na konkretach.								
10.	Rozróżnia prawą i lewą stronę.								
11.	Określa kierunki i położenie obiektów w stosunku do własnej osoby i innych.								
12.	Wymienia pory roku, dni tygodnia.								
Przygotowanie do nauki pisania i czytania									
1.	Porównuje dwa obrazki, wskazuje różnice.								
2.	Łączy obrazki w pary.								
3.	Układa sekwencje według podanego rytmu.								
4.	Układa puzzle składające się z 5–8 elementów.								
5.	Rysuje po śladzie, łączy kropki.								
6.	Układa krótkie zdania.								
7.	Dzieli zdania na wyrazy.								
8.	Dzieli wyrazy na sylaby.								
9.	Wyodrębnia głoski w słowach o prostej budowie fonetycznej.								
10.	Określa kierunki oraz miejsce na kartce papieru.								
Wychowanie rodzinne, obywatelskie i patriotyczne									
1.	Wymienia członków rodziny, podaje ich imiona, miejsce pracy.								
2.	Rozpoznaje godło i flagę państwową.								
3.	Zna polski hymn.								
4.	Wie, że mieszka w Polsce i jest Polakiem.								
5.	Wie, czym zajmuje się policjant, strażak, lekarz.								

Wypełnianie arkusza obserwacji powinno być poprzedzone analizą arkusza i zaplanowaniem procesu obserwacji. Dodatkowo nauczyciel w celu dokumentowania obserwacji pedagogicznych może wykorzystać karty pracy zamieszczone w pakiecie ucznia i materiale diagnostycznym.

W celu wzbogacenia narzędzi diagnostycznych nauczyciele mogą wykorzystać wystandaryzowane narzędzia badawcze, takie jak:

- wzory figur geometrycznych H. Spionek,
- badanie percepcji słuchowej według próby I. Styczek,
- test Oziereckiego,
- test do badania słuchowej pamięci fonologicznej Grażyny Krasowicz-Kupis,
- test odtwarzania struktur rytmicznych Miry Stambak,
- testy rysunkowe np. rysunek człowieka.

W roku poprzedzającym rozpoczęcie nauki w szkole na podstawie dokumentacji z prowadzonych obserwacji nauczyciel zobowiązany jest do przeprowadzenia analizy gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole. Badanie diagnostyczne należy przeprowadzić co najmniej dwa razy na przełomie października i listopada oraz w marcu. Celem diagnozy wstępnej jest ocenienie umiejętności dziecka na progu edukacji i zaplanowanie procesu dydaktyczno-wychowawczego, tak aby wspierał rozwój dziecka w każdej sferze i motywował do poznawania otaczającego świata. Dodatkowo zadaniem nauczyciela jest opracowanie dla każdego dziecka na podstawie uzyskanych wyników programu wspomagania i korygowania jego rozwoju. Celem diagnozy końcowej jest określenie postępu w rozwoju dziecka i przygotowanie dla rodziców informacji o gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole.

POMOC PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNA

Zadaniem przedszkola jest udzielić dzieciom pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Polega ona na rozpoznawaniu, zaspokajaniu indywidualnych potrzeb dziecka oraz na dostosowywaniu metod i form pracy.

Pomocą psychologiczno-pedagogiczną powinny być objęte dzieci, których trudności wynikają z różnic w zakresie rozwoju fizycznego, psychicznego i intelektualnego a w szczególności z:

- niepełnosprawności
- niedostosowania społecznego
- Zagrożenia niedostosowaniem społecznym
- Ze szczególnych uzdolnień
- Zaniedbań środowiskowych związanych z sytuacja bytową ucznia i jego rodziny, sposobem spędzania czasu wolnego, kontaktami środowiskowymi
- Ze specyficznych trudności w uczeniu się
- Zaburzeń komunikacji językowej
- Choroby przewlekłej
- Trudności adaptacyjnych związanych z różnicami kulturowymi lub ze zmianą środowiska edukacyjnego, w tym związanych z wcześniejszym kształceniem za granicą.
- Sytuacji kryzysowych i traumatycznych
- Niepowodzeń edukacyjnych

Organizowanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej oparte jest na procedurach zawartych w **Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach.** Pomoc psychologiczno-pedagogiczna organizowana jest we współpracy z rodzicami, poradnią psychologiczno-pedagogiczną, placówkami doskonalenia nauczycieli, innymi przedszkolami, organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży.

Pierwszym etapem organizowania pomocy psychologiczno-pedagogicznej jest powołanie w przedszkolu zespołu. Zespół powoływany jest dla dzieci:

- z orzeczeniem PPP,
- z opinią PPP,
- wskazanych przez nauczycieli .

Do zadań zespołu należy:

- ustalenie zakresu, w jakim dziecko potrzebuje pomocy,
- określenie zalecanych form, sposobów i okresu udzielania pomocy,
- opracowanie planu działań wspierających (PDW),
- dokonanie oceny efektywności pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- opracowanie karty indywidualnych potrzeb ucznia,
- organizowanie spotkań w miarę potrzeb,
- przedstawianie KIPU dyrektorowi szkoły po każdym spotkaniu zespołu.

Kartę indywidualnych potrzeb ucznia zakładamy każdemu uczniowi oprócz posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. Przykładową kartę przedstawia załącznik nr 1.

Plan działań wspierających opracowuje zespół dla uczniów z wyjątkiem ucznia posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. PDW powinien zawierać następujące informacje:

1. Cele do osiągnięcia.
2. Działania realizowane z uczniem.
3. Metody pracy z uczniem.
4. Zakres dostosowania wymagań edukacyjnych.
5. Działania wspierające rodziców ucznia.
6. Zakres współdziałania z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi.

Indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny opracowywany jest dla ucznia posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. Program ten opracowany jest na podstawie przepisów w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych albo przepisów w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w specjalnych przedszkolach, szkołach i oddziałach oraz w ośrodkach. IPET powinien zawierać:

1. Metryczkę z danymi ucznia:
   Imię i nazwisko ucznia:
   Klasa:
   Wychowawca:
   Nauczyciel wspierający:

2. Charakterystykę psychopedagogiczna ucznia:

Mocne strony ucznia – diagnoza	Słabe strony ucznia – diagnoza

3. Cel główny programu:
   - terapeutyczny,
   - edukacyjny.
4. Zakres dostosowania wymagań edukacyjnych – sposób realizacji programu.
5. Rodzaj pomocy i wsparcia niezbędny do osiągnięcia celu (wykaz zajęć specjalistycznych, indywidualnych).
6. Formy i metody pracy z uczniem.
7. Przewidywane osiągnięcia ucznia.
8. Działania wspierające rodziców.
9. Podsumowanie pracy rocznej.
10. Wnioski i propozycje do dalszej pracy.
11. Daty i podpisy:
    - osoby przygotowującej IPET
    - dyrektora
    - rodzica / prawnego opiekuna

Jedną z najważniejszych form pomocy psychologiczno-pedagogicznej jest praca z dziećmi na zajęciach z całą grupą. Program „Esy-floresy dziecięce sukcesy" zawiera zestaw metod i form kształcenia gwarantujący nauczycielowi pracę na zajęciach ze zróżnicowaną grupą. Stosowanie technik arteterapeutycznych gwarantuje rozwijanie i wyrównywanie szans edukacyjnych wszystkich dzieci. Dodatkowo praca z wykoczystaniem takich metod, jak: metoda analityczno-syntetyczna o charakterze funkcjonalnym Ewy i Feliksa Przyłubskich, sojusz metod Ewy Arciszewskiej, drama stanowi wyznacznik pracy z dziećmi zdolnymi i tymi, które po raz drugi objęte są rocznym przygotowaniem przedszkolnym.

PODSTAWY PRAWNE

- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2004 r. nr 256, poz. 2572 z późniejszymi zmianami)
- Ustawa z dnia 19 marca 2009 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 56 poz. 458)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku szkolnego programów wychowania przedszkolnego, programów nauczania i podręczników oraz cofania dopuszczenia (Dz.U. Nr 89 poz. 730)
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. Nr 4, poz. 17)
- Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r.w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno – pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. Nr. 228, poz. 1487)

BIBLIOGRAFIA

Aleksiak Małgorzata, Całus Jadwiga, *Metoda dobrego startu i ruchu rozwijającego w nauce czytania,* „Wychowanie w Przedszkolu" 1995 nr 6, s. 343–345.

Arciszewska Ewa, *Jeszcze o metodzie Ireny Majchrzak*, „Edukacja i Dialog" 1997 nr 4, s. 54–56

Arciszewska Ewa, *Czytajace przedszkolaki. Mit czy norma?* Warszawa 2002, wydawca: Akademickie „Żak".

Arciszewska Ewa, *Czytanie globalne, czyli sojusz metod*, „Edukacja i Dialog" 1998 nr 2, s. 63–67.

Badura-Strzelczyk Gabriela, *Pomóż mi zrobić to samemu. Jak wykorzystać idee Marii Montessori we współczesności,* Kraków 1998, Oficyna Wydawnicza „Impuls".

Bogdanowicz Marta, *Metoda dobrego startu,* Warszawa 1989, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.

Bogdanowicz Marta, Kisiel Bożena, Przasnyska Maria, *Metoda Weroniki Sherborne w terapii i wspomaganiu rozwoju dziecka,* Warszawa 1994, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.

Bogdanowicz Zofia, *Zabawy dydaktyczne dla przedszkoli*, Warszawa 1967, PZWS, s. 8,9.

Borowicz Zofia, *Drama – atrakcyjna metoda pedagogiczna*, „Wychowanie na co dzień" 1994 nr 5.

Carglen Frans, *Wychowanie do wolności. Pedagogika Rudolfa Steinera*, Gdynia 1994, Wydawnictwo „Genesis".

Chauvel Denise, Michel Viviane, *Gry i zabawy w przedszkolu. Rozwijanie spostrzegawczości, kreatywności i inteligencji,* Warszawa 1999, Wydawnictwo „Cyklady".

Dennison Paul Ehrlich i Dennison Gail, *Kinezjologia edukacyjna. Podstawowy podręcznik kinezjologii edukacyjnej dla rodziców i nauczycieli,* Warszawa 2003, Międzynarodowy Instytut Neurokinezjologii Rozwoju Ruchowego i Integracji Odruchów.

Depta Henryk, *Pedagogika Rudolfa Steinera – teoria i praktyka,* „Kwartalnik Pedagogiczny" 1992 nr 3–4, s.145–146.

Dorance Sylvia, *Zajęcia twórcze w przedszkolu*, Warszawa 1997, Wydawnictwo „Cyklady".

Drogosz Elżbieta, *Jeszcze raz o metodzie Orffa*, „Wychowanie w Przedszkolu" 1998 nr 6, s. 461–463.

Dudzińska Irena, Lipina Stanisława, Mystkowska Halina, *Metodyka wychowania w przedszkolu*, Warszawa 1981, WSiP.

Dudzińska Irena, *Wychowanie i nauczanie w przedszkolu*, Warszawa 1983, WSiP.

Gniewkowski Wacław, *Ćwiczenia ruchowe według metody K. Orffa*, „Wychowanie w Przedszkolu" 1990 nr 8, s. 432–433.

Gniewkowski Wacław, *O metodach wychowania fizycznego w przedszkolu*, „Wychowanie w Przedszkolu" 1983 nr 4.

Gniewkowski Wacław, Wlaźnik Kazimiera, *Wychowanie fizyczne*, Warszawa 1985, WSiP, s.149.

Grzybowska Adela, Markowska Alina, *Opowiadamy bajki metodą Carla Orffa*, „Wychowanie w Przedszkolu" 2003 nr 2, s. 102–103.

Hemmerling Wanda, *Zabawy w nauczaniu początkowym*, Warszawa 1984, WSiP, s. 12.

Hajnicz Wanda, *Rozwój organizacji zabaw w wieku przedszkolnym*, Warszawa 1982, WSiP.

Hurlock Elizabeth Bergner, *Rozwój dziecka*, Warszawa 1985, Wydawnictwo Naukowe PWN.

Karwowska-Struczyk Małgorzata, *Metody aktywne w przedszkolu*, Studia Pedagogiczne X1VII/85.

Knill Marianna, Knill Christopher, *Programy aktywności, świadomość ciała, kontakt i komunikacja,* Warszawa 1995.

Knill Christopher, *Dotyk i komunikacja*, Warszawa 1995.

Lipina Stanisława, *Zabawa*, w: Dudzińska Irena, Lipina Stanisława, Wlaźnik Kazimiera, *Metodyka wychowania w przedszkolu*, Warszawa 1976, WSiP.

Malko Dorota, *Metodyka wychowania muzycznego w przedszkolu*, Warszawa 1990, WSiP.

Okoń Wincenty, *Zabawa a rzeczywistość*, Warszawa 1995, Wydawnictwo „Żak".

Pelc Jolanta Domań Robert, *Ruchowa ekspresja własna prowadzona metodą Rudolfa Labana*, „Grupa i Zabawa"1998 nr 1, s. 32–37.

Przetacznik-Gierowska Maria, Makieło-Jarża Grażyna, *Psychologia rozwojowa i wychowawcza wieku dziecięcego*, Warszawa1985, WSiP.

Przyłubscy Ewa i Feliks, Litery. *Przewodnik dla nauczyciela*, Warszawa 1976, WSiP.

Salach Iwona, *Propozycje zajęć i zabaw doskonalących umiejętność czytania*, Płock 2002, Wydawnictwo i Poligrafia „IWANOWSKI".

Przysiężna Bogumiła, *Opowieść ruchowa w pracy z dzieckiem*, „Wychowanie w Przedszkolu" 1992 nr 9.

Metoda aktywnego słuchania muzyki wg. Batii Strauss, „Wychowanie Muzyczne w Szkole" 2000 nr 2–3; 2001 nr 2

Szuman Stefan, *Rola zabawy, twórczości i pracy dzieci w procesie kierowania ich rozwojem, w: Sawicka Antonina* (red.)*, Wybór tekstów do ćwiczeń z pedagogiki przedszkolnej*, Warszawa 1985, PWN.

Smoczyńska-Nachtman Urszula, *Muzyka dla dzieci – muzykowanie wg koncepcji C. Orffa,* Warszawa 1990, WSiP.

Szuman Stefan, *Zabawy tematyczne dzieci*, „Wychowanie w Przedszkolu" 1958 nr 2.

Tyborowska Kazimiera, Wiek przedszkolny w: Żebrowska Maria. (red.), *Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży*, Warszawa 1966, PWN.

Załącznik nr 1

KARTA INDYWIDUALNYCH POTRZEB UCZNIA

1. Imię i nazwisko ucznia: .....

2. Nazwa przedszkola lub szkoły oraz oznaczenie grupy lub oddziału: .....

.....

3. Informacja dotycząca podstawy założenia karty: .....

.....

4. Zakres, w którym uczeń wymaga pomocy psychologiczno-pedagogicznej: .....

.....

.....

5. Zalecane przez zespół formy, sposoby i okresy udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej:

.....

.....

.....

6. Ustalone przez dyrektora formy, sposoby i okresy udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz wymiar godzin

Formy	Sposoby	Okres udzielania pomocy	Ilość godzin

7. Ocen efektywności pomocy psychologiczno-pedagogicznej .....

.....

.....

.....

.....

8. Terminy spotkań zespołu .....

.....

.....

9. Podpisy osób biorących udział w poszczególnych spotkaniach zespołu

Data spotkania	Imię i nazwisko	Podpis

Załącznik nr 2

Aby osiągnąć cele wychowania przedszkolnego, należy wspomagać rozwój, wychowywać i kształcić dzieci w następujących obszarach:

1. Kształtowanie umiejętności społecznych dzieci: porozumiewanie się z dorosłymi i dziećmi, zgodne funkcjonowanie w zabawie i w sytuacjach zadaniowych

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

1) obdarza uwagą dzieci i dorosłych, aby rozumieć to, co mówią i czego oczekują; grzecznie zwraca się do innych w domu, w przedszkolu, na ulicy;
2) przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej (stara się współdziałać w zabawach i w sytuacjach zadaniowych) oraz w świecie dorosłych;
3) w miarę samodzielnie radzi sobie w sytuacjach życiowych i próbuje przewidywać skutki swoich zachowań;
4) wie, że nie należy chwalić się bogactwem i nie należy dokuczać dzieciom, które wychowują się w trudniejszych warunkach, a także, że nie należy wyszydzać i szykanować innych;
5) umie się przedstawić: podaje swoje imię, nazwisko i adres zamieszkania; wie, komu można podawać takie informacje.

2. Kształtowanie czynności samoobsługowych, nawyków higienicznych i kulturalnych. Wdrażanie dzieci do utrzymywaniu ładu i porządku

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

1) umie poprawnie umyć się i wytrzeć oraz umyć zęby;
2) właściwie zachowuje się przy stole podczas posiłków, nakrywa do stołu i sprząta po sobie;
3) samodzielnie korzysta z toalety;
4) samodzielnie ubiera się i rozbiera, dba o osobiste rzeczy i nie naraża ich na zgubienie lub kradzież;
5) utrzymuje porządek w swoim otoczeniu.

3. Wspomaganie rozwoju mowy dzieci

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

1) zwraca się bezpośrednio do rozmówcy, stara się mówić poprawnie pod względem artykulacyjnym, gramatycznym, fleksyjnym i składniowym;
2) mówi płynnie, niezbyt głośno, dostosowując ton głosu do sytuacji;
3) uważnie słucha, pyta o niezrozumiałe fakty i formułuje dłuższe wypowiedzi o ważnych sprawach;
4) w zrozumiały sposób mówi o swoich potrzebach i decyzjach.

4. Wspieranie dzieci w rozwijaniu czynności intelektualnych, które stosują w poznawaniu i rozumieniu siebie i swojego otoczenia

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

1) przewiduje, w miarę swoich możliwości, jakie będą skutki czynności manipulacyjnych na przedmiotach (wnioskowanie o wprowadzanych i obserwowanych zmianach);
2) grupuje obiekty w sensowny sposób (klasyfikuje) i formułuje uogólnienia typu: to do tego pasuje, te obiekty są podobne, a te są inne;
3) stara się łączyć przyczynę ze skutkiem i próbuje przewidywać, co się może zdarzyć.

5. Wychowanie zdrowotne i kształtowanie sprawności fizycznej dzieci

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:

1) dba o swoje zdrowie; zaczyna orientować się w zasadach zdrowego żywienia;
2) dostrzega związek pomiędzy chorobą a leczeniem, poddaje się leczeniu, np. wie, że przyjmowanie lekarstw i zastrzyki są konieczne;
3) jest sprawne fizycznie lub jest sprawne w miarę swoich możliwości, jeżeli jest dzieckiem mniej sprawnym ruchowo;

4) uczestniczy w zajęciach ruchowych, w zabawach i grach w ogrodzie przedszkolnym, w parku, na boisku, w sali gimnastycznej.

6. Wdrażanie dzieci do dbałości o bezpieczeństwo własne oraz innych

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:
1) wie, jak trzeba zachować się w sytuacji zagrożenia i gdzie można otrzymać pomoc, umie o nią poprosić;
2) orientuje się w bezpiecznym poruszaniu się po drogach i korzystaniu ze środków transportu;
3) zna zagrożenia płynące ze świata ludzi, roślin oraz zwierząt i unika ich;
4) wie, że nie może samodzielnie zażywać lekarstw i stosować środków chemicznych (np. środków czystości);
5) próbuje samodzielnie i bezpiecznie organizować sobie czas wolny w przedszkolu i w domu; ma rozeznanie, gdzie można się bezpiecznie bawić, a gdzie nie.

7. Wychowanie przez sztukę – dziecko widzem i aktorem

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:
1) wie, jak należy się zachować na uroczystościach, np. na koncercie, festynie, przedstawieniu, w teatrze, w kinie;
2) odgrywa role w zabawach parateatralnych, posługując się mową, mimiką, gestem i ruchem; umie posługiwać się rekwizytami (np. maską).

8. Wychowanie przez sztukę – muzyka i śpiew, pląsy i taniec

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:
1) śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru oraz łatwe piosenki ludowe; chętnie uczestniczy w zbiorowym śpiewie, w tańcach i muzykowaniu;
2) dostrzega zmiany dynamiki, tempa i wysokości dźwięku utworu muzycznego, wyraża je, pląsając lub tańcząc;
3) tworzy muzykę, korzystając z instrumentów perkusyjnych (oraz innych przedmiotów), a także improwizuje ją ruchem;
4) w skupieniu słucha muzyki, w tym także muzyki poważnej.

9. Wychowanie przez sztukę – różne formy plastyczne

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:
1) przejawia, w miarę swoich możliwości, zainteresowanie wybranymi zabytkami i dziełami sztuki oraz tradycjami i obrzędami ludowymi ze swojego regionu;
2) umie wypowiadać się w różnych technikach plastycznych i przy użyciu elementarnych środków wyrazu (takich jak kształt i barwa) w postaci prostych kompozycji i form konstrukcyjnych;
3) wykazuje zainteresowanie malarstwem, rzeźbą i architekturą (także architekturą zieleni i architekturą wnętrz).

10. Wspomaganie rozwoju umysłowego dzieci poprzez zabawy konstrukcyjne, budzenie zainteresowań technicznych

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:
1) wznosi konstrukcje z klocków i tworzy kompozycje z różnorodnych materiałów (np. przyrodniczych), ma poczucie sprawstwa („potrafię to zrobić") i odczuwa radość z wykonanej pracy;
2) używa właściwie prostych narzędzi podczas majsterkowania;
3) interesuje się urządzeniami technicznymi (np. używanymi w gospodarstwie domowym), próbuje rozumieć, jak one działają, i zachowuje ostrożność przy korzystaniu z nich.

11. Pomaganie dzieciom w rozumieniu istoty zjawisk atmosferycznych i w unikaniu zagrożeń

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:
1) rozpoznaje i nazywa zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla poszczególnych pór roku; podejmuje rozsądne decyzje i nie naraża się na niebezpieczeństwo wynikające z pogody, np. nie stoi pod drzewem w czasie burzy, nie zdejmuje czapki w mroźną pogodę;
2) wie, o czym mówi osoba zapowiadająca pogodę w radiu i w telewizji, np. że będzie padał deszcz, śnieg, wiał wiatr; stosuje się do podawanych informacji w miarę swoich możliwości.

12. Wychowanie dla poszanowania roślin i zwierząt

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:
1) wymienia rośliny i zwierzęta żyjące w różnych środowiskach przyrodniczych, np. na polu, na łące, w lesie;
2) wie, jakie warunki są potrzebne do rozwoju zwierząt (przestrzeń życiowa, bezpieczeństwo, pokarm) i wzrostu roślin (światło, temperatura, wilgotność);
3) potrafi wymienić zmiany zachodzące w życiu roślin i zwierząt w kolejnych porach roku; wie, w jaki sposób człowiek może je chronić i pomóc im, np. przetrwać zimę.

13. Wspomaganie rozwoju intelektualnego dzieci wraz z edukacją matematyczną

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:
1) liczy obiekty i rozróżnia błędne liczenie od poprawnego;
2) wyznacza wynik dodawania i odejmowania, pomagając sobie liczeniem na palcach lub na innych zbiorach zastępczych;
3) ustala równoliczność dwóch zbiorów, a także posługuje się liczebnikami porządkowymi;
4) rozróżnia stronę lewą i prawą, określa kierunki i ustala położenie obiektów w stosunku do własnej osoby, a także w odniesieniu do innych obiektów;
5) wie, na czym polega pomiar długości, i zna proste sposoby mierzenia: krokami, stopa za stopą;
6) zna stałe następstwo dni i nocy, pór roku, dni tygodnia, miesięcy w roku.

14. Kształtowanie gotowości do nauki czytania i pisania

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:
1) potrafi określić kierunki oraz miejsca na kartce papieru, rozumie polecenia typu: narysuj kółko w lewym górnym rogu kartki, narysuj szlaczek, zaczynając od lewej strony kartki;
2) potrafi uważnie patrzeć (organizuje pole spostrzeżeniowe), aby rozpoznać i zapamiętać to, co jest przedstawione na obrazkach;
3) dysponuje sprawnością rąk oraz koordynacją wzrokowo-ruchową potrzebną do rysowania, wycinania i nauki pisania;
4) interesuje się czytaniem i pisaniem; jest gotowe do nauki czytania i pisania;
5) słucha np. opowiadań, baśni i rozmawia o nich; interesuje się książkami;
6) układa krótkie zdania, dzieli zdania na wyrazy, dzieli wyrazy na sylaby; wyodrębnia głoski w słowach o prostej budowie fonetycznej;
7) rozumie sens informacji podanych w formie uproszczonych rysunków oraz często stosowanych oznaczeń i symboli, np. w przedszkolu, na ulicy, na dworcu.

15. Wychowanie rodzinne, obywatelskie i patriotyczne

Dziecko kończące przedszkole i rozpoczynające naukę w szkole podstawowej:
1) wymienia imiona i nazwiska osób bliskich, wie, gdzie pracują, czym się zajmują;
2) zna nazwę miejscowości, w której mieszka, zna ważniejsze instytucje i orientuje się w rolach społecznych pełnionych przez ważne osoby, np. policjanta, strażaka;
3) wie, jakiej jest narodowości, że mieszka w Polsce, a stolicą Polski jest Warszawa;
4) nazywa godło i flagę państwową, zna polski hymn i wie, że Polska należy do Unii Europejskiej;
5) wie, że wszyscy ludzie mają równe prawa.